

Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva- perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju

Miloš, Liana

Professional thesis / Završni specijalistički

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:941639>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI STUDIJ IZ PSIHOSOCIJALNOG PRISTUPA
U SOCIJALNOM RADU

SPECIJALISTIČKI RAD

**Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva-
- perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju**

Kandidat: Liana Miloš

Mentor: izv.prof.dr.sc. Maja Laklija

Zagreb, kolovoz 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Djeca i mladi s problemima u ponašanju u sustavu socijalne skrbi.....	2
1.2. Zakonska regulativa specijaliziranog udomiteljstva u RH	3
1.3. Statistički podaci vezani uz specijalizirano udomiteljstvo u RH	4
2. Cilj i istraživačka pitanja.....	8
2.1. Cilj istraživanja.....	8
2.2. Istraživačka pitanja.....	9
3. Metodologija istraživanja.....	9
3.1. Tip nacрта istraživanja.....	9
3.2. Sudionici.....	9
3.3. Prikupljanje podataka.....	10
3.4. Metoda obrade i analize podataka	11
3.5. Etički aspekti istraživanja	11
4. Rezultati istraživanja	12
4.1. Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva od strane mladih s PUP-om koji su na smještaju u domu za odgoj	12
4.2. Razlike u usluzi smještaja u ustanovi i udomiteljskim obiteljima	15
4.3. Preporuke za uređenje specijaliziranog udomiteljstva od strane mladih s PUP-om	24
5. Rasprava.....	29
5.1. Metodološka ograničenja.....	34
6. Zaključna razmatranja.....	35
7. Literatura.....	38
8. Prilozi.....	42

Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva - perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju

Sažetak:

U uvodnom dijelu rada opisani su oblici smještaja za djecu u sustavu socijalne skrbi te je definiran pojam problema u ponašanju. Poseban naglasak je stavljen na opis instituta specijaliziranog udomiteljstva djece s problemima u ponašanju i njegov razvoj i stanje u Republici Hrvatsko kroz osvrt na zakonodavnu regulativu i statističke podatke. Također prikazani su rezultati kvalitativnog istraživanja čiji cilj istražiti percepciju djece i mladih s problemima u ponašanju na smještaju u domovima za odgoj o specijaliziranom udomiteljstvu te njegovoj percepciji u odnosu na ostale oblike alternativne skrbi. Istraživanje je provedeno na uzorku od devetnaest sudionika korisnika koji su bili podijeljeni u fokusne grupe, a koji su na smještaju u Domovima za odgoj djece i mladeži u Zadru, Rijeci i Karlovcu. Sudionici su naveli kako udomiteljstvo percipiraju kao zamjenu za biološku obitelj i kao oblik pomoći, ali u isto vrijeme i kao neizvjestan oblik smještaja, a specijalizirano udomiteljstvo kao nepoznanicu. Uslugu smještaja u ustanovi percipiraju kroz domska pravila, ulogu odgajatelja i sam odgojni zadatak ustanove te kroz razne povlastice života u ustanovi. Sudionici su naveli i razne negativne aspekte života u ustanovi poput etikete domskog djeteta. Iskazali su i neke preporuke kako bi specijalizirano udomiteljstvo trebalo izgledati poput educiranosti udomitelja i poboljšanja kvalitete sustava udomiteljstva.

Ključne riječi: problemi u ponašanju, specijalizirano udomiteljstvo

Experience of specialized foster care - the perspective of children and young people with behavioral problems

Abstract:

The introductory part of the paper describes the forms of accommodation for children in the social welfare system and defines the concept of behavioral problems. Special emphasis was placed on the description of the institute of specialized foster care for children with behavioral problems and its development and situation in the Republic of Croatia through a review of legislation and statistics. The results of a qualitative research aimed at investigating the perception of children and young people with behavioral problems in accommodation in specialized foster care homes and its perception in relation to other forms of alternative care are also presented. The research was conducted on a sample of nineteen user participants who were divided into focus groups, and who are accommodated in Institution for Children and Youth in Zadar, Rijeka and Karlovac. Participants stated that they perceive foster care as a substitute for a biological family and as a form of assistance, but at the same time as an uncertain form of accommodation, and specialized foster care as an unknown term. The accommodation service in the institution is perceived through the dormitory rules, the role of the educator and the educational task of the institution itself, as well as through various privileges of life in the institution. Participants also mentioned various negative aspects of life in the institution such as the home child label. They also made some recommendations on how specialized foster care should look like educating foster carers and improving the quality of the foster care system.

Key words: children with behavior problems, specialized foster care

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad:

Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva - perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: _____

Datum: _____

1. UVOD

Kvalitetno obiteljsko okruženje važno je za svako dijete kako bi u potpunosti moglo razviti svoje potencijale. Međutim, ukoliko isto izostane potrebno je pronaći najbolji alternativni oblik skrbi (Gazilj, 2017.). Navedeno predstavlja obvezu društva koje mora reagirati kada skrb za djecu zakaže od strane roditelja te se odgoj djeteta može povjeriti državnim institucijama socijalne skrbi pri čemu stručno osoblje institucija nastoji biti kvalitetna zamjena za obiteljsko okruženje (Lambaša i Matijević, 2009.).

Kada govorimo o problemima u ponašanju kod djece i mladih, navedeni pojam nije jasno i konkretno definiran. Obzirom na to javljaju se poteškoće kod prepoznavanja istih te kod poduzimanja intervencija za njihovo tretiranje (Laklija, 2009.). Probleme u ponašanju možemo okarakterizirati kao široku lepezu ponašanja različitih manifestacija, obilježja, karakteristika, trajanja, intenziteta, složenosti i opasnosti (Bouillet, Uzelac, 2007., prema Gazilj, 2017.).

Probleme u ponašanju možemo definirati kao kontinuum oblika ponašanja od onih jednostavnijih, manje težine i štetnosti za sebe ili druge, do onih definiranih propisima i često težih po posljedicama i potrebama za tretmanom. Također, temeljem Standarda za terminologiju, definiciju, kriterije i način praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih (Koller-Trbović, Žižak, Jeđud Borić, 2011.) skup problema u ponašanju čine rizična ponašanja, teškoće u ponašanju i poremećaji u ponašanju.

Danas se shvaćanju problema u ponašanju (dalje u tekstu: PUP) pristupa s aspekta kao da je ono posljedica uvjeta u kojima djeca i mladi žive, rastu, razvijaju se i sazrijevaju, a za čiju kvalitetu su odgovorni odrasli. Kod problema u ponašanju neosporno se radi o djeci i mladima čija psihosocijalna obilježja bez odgovarajućih stručnih intervencija i posebne društvene zaštite, povećavaju vjerojatnost njihovog upuštanja u kriminalne aktivnosti čime se izlažu riziku buduće socijalne isključenosti (Laklija, 2009.). Prema socio-ekološkom modelu problemi u ponašanju možemo podijeliti na dvije skupine, odnosno na eksternalizirane i internalizirane probleme u ponašanju (Koller Trbović i sur., 2009.). Eksternalizirani oblici ponašanja su oni koji su usmjereni prema drugima, prema vanjskom svijetu te su lakše uočljivi i prepoznatljivi. Internalizirani oblici ponašanja podrazumijevaju probleme u ponašanju i emocijama koje su usmjerene prema sebi i iz tog razloga teže ih je prepoznati (Koller Trbović i sur., 2009.). Internalizirani oblici problema u ponašanju sklonije se iskazuju kod djevojaka, a dečki su skloniji eksternaliziranim ponašanjima. Stoga su dječaci nerijetko okarakterizirani kao zahtjevniji, neprilagođeniji i problematičniji, a djevojke prilagođenije i mirnije (Ajduković i sur., 2004., prema Laklija, 2009.). U svrhu izrade ovoga rada u daljnjem djelu usmjerit ćemo se na populaciju djece i mladih s PUP-om koja odrastaju u alternativnoj skrbi.

1.1. Djeca i mladi s problemima u ponašanju u sustavu socijalne skrbi

Domovi socijalne skrbi, kada govorimo o djeci i mladima obuhvaćaju domove za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djece s teškoćama u razvoju te domove za odgoj djece i mladeži s problemima u ponašanju. Prema nekim suvremenim istraživanjima (Laklija, 2011., prema Vejmelka, 2012.) domovi za smještaj djece su preveliki i zastarjelog organizacijskog oblika, a broj stručnih suradnika je nedovoljan. U domovima se djeci i mladima osiguravaju stalni, tjedni i privremeni smještaj ili cjelodnevni i poludnevni boravak, te brinu o odgoju, obrazovanju, školovanju, zdravlju i svim drugim potrebama svakog pojedinog djeteta (Zakon o socijalnoj skrbi, NN, 157/13, 152/14, 99/15, 5/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20.). Također, stručni radnici domova za djecu intenzivno surađuju s centrima za socijalnu skrbi u cilju skraćivanja boravka djece u instituciji te osiguranja odrastanja u obiteljskom okruženju. U tom smislu stručni radnici doma pružaju stručnu podršku udomiteljima i surađuju u postupcima posvojenja djece. Stručni radnici domova za djecu poduzimaju mjere za povratak u biološku obitelj, u svim situacijama kada se postigne uspjeh u prevladavanju teškoća koje su uvjetovale smještaj djeteta u dom.

Domovi za odgoj djece i mladeži, u koje se smještavaju djeca s problemima u ponašanju do 21. godine, pružaju različite oblike brige i podrške te savjetodavni rad i podršku roditeljima, dijagnostičku obradu te izvršenje sudskih odgojnih mjera, u svrhu preodgoja djeteta u smjeru općeprihvaćenog psihosocijalnog funkcioniranja djeteta (Zakon o socijalnoj skrbi, NN, 157/13, 152/14, 99/15, 5/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20.). Djeca i mladi s problemima u ponašanju u dobi su djeca čije je ponašanje znatno različito od opće prihvaćenih socijalnih i kulturnih te zakonom definiranih normi ponašanja, a kojima dijete dovodi u opasnost sebe i/ili dobrobit drugih osoba ili skupina. Posljedice tog ponašanja su brojne i negativne (napuštanje škole, bježanje od kuće, skitnja, samoozljeđivanje, činjenje prekršaja i kaznenih djela, eksperimentiranje i konzumiranje sredstava ovisnosti...) te zahtijevaju reakciju specijaliziranih stručnjaka i institucija, u pravilu iz više resora istovremeno (socijalna skrbi, odgoj i obrazovanje pravosuđe, policija, zdravstvo) (<https://mdomsp.gov.hr/djelokrug-aktivnosti/zastita-djece/domovi-za-djecu/251>). U istraživanju Koller-Trbović i Žizak (1999.) došlo se do saznanja kako su najčešći razlozi za smještaj djece i mladih u domove za odgoj problemi u obitelji, odgojno-obrazovna zapuštenost, školski neuspjeh te problemi u ponašanju. Također, navode kako se problemi u ponašanju najčešće očituju u primarnim zajednicama djeteta, obiteljima, a zatim kasnije u vrtiću, školi te u lokalnoj zajednici.

Institucionalnim mjerama zajedničko je da ciljeve rehabilitacije, preuzimanja odgovornosti i kontrole rizika djeca i mladi s problemima u ponašanju trebaju ostvariti u specifičnim institucionalnim uvjetima. Institucije su dužne ponuditi programe i tretman koji je potreban za zadovoljenje potreba maloljetnika počevši od primarnih poput smještaja, hrane i zdravstvene zaštite, zatim potreba za obrazovanjem i radom maloljetnika te u konačnici potrebe za kulturnim aktivnostima kroz slobodno vrijeme, te grupni i individualni rad (Blažeka Kokorić i sur., 2010.).

1.2. Zakonska regulativa specijaliziranog udomiteljstva u Republici Hrvatskoj

Iako udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj ima dugu tradiciju (od 1902. godine) rasprostranjenost udomiteljstva u Republici Hrvatskoj prilično je neujednačena te je nužno unaprijediti udomiteljstvo na području cijele države (Sabolić i Vejmelka, 2015.). Unatoč tome što je prethodnim Zakonu o udomiteljstvu (NN 90/11, 78/12) predviđeno postojanje specijaliziranog oblika udomiteljstva koji se, između ostalog, usmjerava i na udomljavanje djece s problemima u ponašanju, u Republici Hrvatskoj do sada nije postojao model specijaliziranog udomiteljstva. Najveći broj udomiteljskih obitelji je tradicionalno na području Zagrebačke županije i Grada Zagreba, zatim Osječko-baranjske županije, Varaždinske županije, Koprivničko-križevačke županije, dok je mali broj udomiteljskih obitelji u južnim i priobalnim područjima Republike Hrvatske (Gorjanac i sur., 2017.).

Novim Zakonom o udomiteljstvu (NN 115/19) želi se osigurati mogućnost obavljanja udomiteljstva kao zanimanja i kao specijaliziranog udomiteljstva kojim bi se trebali baviti posebno educirani udomitelji za najteže kategorije korisnika uz odgovarajuću naknadu za rad. U članku 10 spominje specijalizirano udomiteljstvo kao „udomiteljstvo kojim se korisniku pružaju specijalizirane usluge skrbi, zadovoljavanjem njegovih osnovnih i dodatnih životnih potreba, povezanih uz njegov psihofizički razvoj i razinu funkcioniranja koji odstupaju značajnije od razvoja i odrastanja djeteta iste životne dobi, ili uz veće probleme u ponašanju, teže zdravstveno stanje ili invaliditet, a korisniku potrebnu skrb pruža specijalizirani udomitelj kojima ima posebna znanja i vještine, te članovi njegove obitelji“, a usluge specijaliziranog udomiteljstva pružaju se „djeci i mladeži s problemima u ponašanju koji su učestali, trajni i jačeg intenziteta; grubo zanemarivanoj i zlostavljanoj djeci; djeci s težim ili višestrukim teškoćama u razvoju; HIV pozitivnoj djeci i mladeži te roditeljima s djetetom za koje je procijenjeno da je njihov zajednički smještaj u specijaliziranu udomiteljsku obitelj u njihovom najboljem interesu“. Specijalizirani udomitelji stoga trebaju biti posebno educirani pojedinci koji imaju određena znanja, tehnike, vještine i posebne metode rada s djecom s teškoćama u

razvoju te s problemima u ponašanju (Redding i sur., 2000., prema Laklija i Sladović Franz, 2013.).

1.3. Statistički podaci vezani uz specijalizirano udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj

Proces deinstitutionalizacije s kojim se započelo devedesetih godina prošlog stoljeća rezultirao je provedbom niza aktivnosti koje su uključivale izmjene zakonodavnog okvira u svrhu razvoja širokog spektra usluga. Od brojnih aktivnosti koje su uključivale izmjene zakonodavnog okvira do razvoja širokog spektra usluga u konačnici je izrađen i donijet Plan transformacije i deinstitutionalizacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi 2011.-2016. (2018) (Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Zagreb, 2010.) kojim su jasno definirani ciljevi, kao i daljnje aktivnosti na tom području. Planom su određeni ciljevi za više korisničkih skupina, a za djecu i mladež s problemima u ponašanju glavni cilj je bio deinstitutionalizirati 40% djece i mladeži s problemima u ponašanju smještenih u domovima temeljem Zakona o socijalnoj skrbi u izvan institucijske oblike smještaja uz odgovarajuću edukaciju i superviziju tih pružatelja usluga; procjenu dostupnosti potrebnih usluga u zajednici, te osiguranje odgovarajućih izvaninstitucijskih usluga. Novim je planom za razdoblje od 2018. do 2020 (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Zagreb, 2018.) predviđeno intenziviranje procesa transformacije i deinstitutionalizacije te prevencije institucionalizacije; osiguravanje šireg obuhvata socijalnih usluga i razvoja novih usluga u skladu s planiranim prioritetima na lokalnoj razini u svrhu regionalno ravnomjernog pružanja usluga i osiguravanja dostupnosti usluga u zajednici.

Kada je riječ o deinstitutionalizaciji djece s problemima u ponašanju uvidom u Godišnja statistička izvješće o korisnicima i primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj tijekom prethodnih godina zaključuje se da je u razdoblju od 2007. do 2017. godine ukupni broj smještene djece (Tablica 1) za oko četvrtinu manji. Može se uočiti da je broj smještenih korisnika kojima su izrečene mjere temeljem Zakona o sudovima za mladež u razdoblju od 2007. do 2009. neznatno padao, a isti je trend nastavljen i u razdoblju od 2014. do 2017., dok je tijekom 2013. do 2016. bio u znatnom porastu od skoro osamdeset posto. Smještaj djece na osnovi Obiteljskog zakona u razdoblju od 2008. do 2013. bio je izrazito visok, dok od 2014. značajno pada, da bi se u prošlim godina vratio na početno stanje iz 2007. godine. Broj smještenih korisnika temeljem Zakona o socijalnoj skrbi bio je izrazito visok 2010., ali od tada se primjećuje pad broja smještenih korisnika te je primjetno da taj broj posljednjih godina ne odudara od prosjeka. Kada govorimo o podacima za 2018. i 2019. godinu koje su zadnje

dostupne u statističkim izvješćima Ministarstva, uviđa se vrlo sličan trend s prethodnim godinama, a povećanje se nazire obzirom na broj smještene djece prema Zakonu o socijalnoj skrbi tijekom 2019. godine.

Tablica 1. Broj smještene djece u domovima socijalne skrbi temeljem različitih pravnih osnova tijekom razdoblja 2007. do 2019. godine

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
ZSM	70	64	59	104	104	93	79	64	48	29	51	47	47
OBZ	73	168	155	162	169	167	183	78	57	72	89	59	63
ZOSS	258	171	188	177	175	154	49	156	158	154	152	139	165

Izvor: Godišnja statistička izvješće o korisnicima i primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku)

Iako se omjer korisnika izvaninstitucijskih oblika smještaja povećao se u odnosu na institucijsku skrb, približno je postignuto ciljano smanjenje broja smještenih korisnika u instituciji za 40% temeljem Zakona o socijalnoj skrbi u odnosu na početno stanje iz 2010. godine (Tablica 2.). Navedeno i dalje predstavlja znatan izazov za daljnji proces deinstitucionalizacije i transformacije te je potrebno osigurati mjere podrške ustanovama sa javnim ovlastima koje priznaju socijalnu uslugu, odnosno centrima za socijalnu skrb.

Tablica 2. Omjer djece i mladih, korisnika institucionalnog i izvaninstitucijskog oblika smještaja

	Korisnici – institucijski oblik smještaja	%	Korisnici – izvaninstitucijski oblik smještaja	%
Početno stanje 2010.	400	93	30	7
Stanje u 2019. godini	1684	43	2241	57

Izvor: Godišnja statistička izvješće o korisnicima i primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku

Pregledom Godišnjih statističkih izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi u razdoblju od 2010. do 2019. godine (Ministarstvo za demografiju, obitelj, mladež i socijalnu politiku) može se uvidjeti da broj udomljene djece i mladeži s problemima u ponašanju varira od 1 (2018. godine) do 61 (2013. godine), dok se posljednjih godina smanjuje. U Tablici 3. prikazani su brojevi udomljene djece s problemima u ponašanju od 2010. do 2019. godine.

Tablica 3. Brojevi udomljene djece s problemima u ponašanju u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2019. godine

Godina	Broj udomljene djece s problemima u ponašanju
2010.	20
2011.	17
2012.	11
2013.	61
2014.	39
2015.	40
2016.	22
2017.	40
2018.	1
2019.	6

Izvor: Godišnja statistička izvješća o primijenjenim pravima socijalne skrbi, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku

Iz navedenih statističkih podataka vidljiv je značajan pad broja djece s problemima u ponašanju koja su smještena u udomiteljske obitelji. Razlog tome možemo pripisati tome da stručnjaci preferiraju smještaj navedene populacije u domove socijalne skrbi, posebice u domove za odgoj. Također, novim Zakonom o udomiteljstvu (NN 115/19.) predviđen je smještaj djece i mladih s problemima u ponašanju u specijalizirane udomiteljske obitelji gdje bi udomiteljima udomiteljstvo bilo službeno zanimanje. Specijalizirani udomitelji u tom slučaju treba imati završen najmanje preddiplomski ili diplomski sveučilišni studij ili stručni studij u području socijalnog rada, psihologije, edukacijske rehabilitacije, socijalne pedagogije, logopedije, radne terapije, fizioterapije i sestrinstva, zatim ima najmanje tri godine radnoga staža u radu s djecom i mlađim punoljetnim osobama. Uz to potrebno je imati posebna znanja i vještine u skladu s individualnim potrebama djeteta kojem pruža uslugu smještaja i mora biti izabrana od Povjerenstva za izbor udomitelja za obavljanje udomiteljstva kao zanimanja (Zakon o udomiteljstvu, NN 115/19.). Uz navedeno dodatne probleme u praksi koji ne pogoduju djeci i mladima u sudskim postupcima u kojima su posredno i neposredno uključeni predstavlja sama dugotrajnost istih (Tokić i Rajhvajn Bulat, 2010.).

Nedostatak istraživanja na području udomiteljstva za djecu dovelo je do toga da se ono nije razvijalo u skladu s potrebama djece (Ajduković i sur., 2004.). U Republici Hrvatskoj udomiteljstvo nije dostupno niti razvijeno u jednakoj mjeri gledajući prema regijama. Analiza stanja udomiteljstva za djecu iz perspektive stručnjaka obrađena je na temelju podataka

prikupljenih na četiri stručna skupa u organizaciji UNICEF-ova Ureda za Hrvatsku. Stručnjaci su svoje zadovoljstvo izražavali kroz prizmu zadovoljstva tradicijom udomiteljstva, dostatnim brojem udomiteljskih obitelji, kvaliteti novih udomitelja, mogućnošću da se pokriju potrebe za udomljavanjem djece iz vlastite županije, rast kvalitete skrbi u udomiteljskim obiteljima, suradnje s centrima za socijalnu skrb te standardu udomiteljskih obitelji. Naime, prema navodima stručnjaka zadovoljstvo stanjem udomiteljstva izražavaju u Koprivničko-križevačkoj te Varaždinskoj županiji. Djelomično ili donekle zadovoljstvo izraženo je stanjem udomiteljstva u Bjelovarsko-bilogorskoj, Brodsko-posavskoj, Karlovačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Međimurskoj, Osječko-baranjskoj, Sisačko-moslavačkoj, Vukovarsko-srijemskoj te Zagrebačkoj županiji. Potpuno nezadovoljstvo stanjem udomiteljstva stručnjaci su izrazili za sve primorske županije, Grad Zagreb te za Požeško-slavonsku i Virovitičko-podravsku županiju (Ivković i Žižak, 2010.).

Prema istraživanju Sabolić i Vejmelka (2015.) provedenom s udomiteljima, socijalnim radnicima i psiholozima, stručnjaci i udomitelji su generalno zadovoljni samim procesom udomljavanja, no ističu nekoliko mogućnosti za unaprjeđenje udomiteljstva poput povećanja dostupnosti informacija o udomiteljstvu, profesionalizaciju udomiteljstva te su kao važan problem istaknuli manjak stručnjaka koji rade na poslovima udomiteljstva. Udomitelji također navode kako su najzadovoljniji pomoću i podrškom pruženoj od strane svojih neformalnih socijalnih mreža tj. drugih udomitelja te susjeda i svoje obitelji. Negativna strana udomljavanja djece i mladih s problemima u ponašanju bez postojanja modela tretmanskog udomiteljstva jest da udomiteljstvo provode udomitelji koji nisu prošli kroz nikakav poseban program edukacije i kvalifikacije i nisu pripremljeni za udomljavanje djeteta s problemima u ponašanju.

Kada govorimo o tretmanskom udomiteljstvu, ono možemo definirati kao poseban oblik skrbi za djecu i mlade s problemima u ponašanju u kojem oni borave u obiteljskom okruženju udomiteljskih obitelji i gdje posebno educirani udomitelji koriste posebno pripremljene i razvijene tretmanske tehnike i metode rada kako bi pozitivno utjecali na njihovo ponašanje, uz sveobuhvatnu i konstantnu podršku stručnjaka iz sustava (Hlad, 2017.). Istraživanja su pokazala kako je tretmansko udomiteljstvo, a posebice multidimenzionalno tretmansko udomiteljstvo, postiglo značajne rezultate po pitanju funkcioniranja djeteta u školi te uključivanju škole u rad s djecom s problemima u ponašanju te se ovaj program pokazao posebice povoljnim u smanjivanju izloženosti djeteta vršnjacima nepovoljnog ponašanja. Također, ovaj se program pokazao ekonomičniji od ostalih oblika skrbi za djecu s problemima u ponašanju, a posebno je karakterističan za Sjedinjene Američke Države (Bergström i Højman, 2016.). U Hrvatskoj ne

postoji navedeni oblik udomiteljske skrbi, već je udomiteljstvo za djecu s problemima u ponašanju zamišljeno kroz specijalizaciju i profesionalizaciju udomiteljstva, koje bi se po educiranosti i osposobljenosti udomitelja razlikovalo od tradicionalnog udomiteljstva.

Prema publikaciji UNICEF-a "Što nam djeca govore o udomiteljstvu" (Žižak i sur., 2012.) udomljena djeca uglavnom govore da su zadovoljna s oblikom skrbi - smještaja u kojem se sada (u vrijeme istraživanja) nalaze. Iz dječje perspektive udomiteljstvo ima pretežno, ali ne i isključivo, pozitivnu sliku. Poželjniji je oblik skrbi u udomiteljskoj obitelji od smještaja u dječji dom, iako se za doživljaj određenog dijela sudionika istraživanja može reći upravo suprotno. Svoje procjene vrijednosti određenog oblika skrbi pa i cjelokupnog sustava javne skrbi djeca temelje na svom osobnom iskustvu, iskustvu svoje braće i sestara, roditelja, ali i iskustvu druge djece u potrebi za smještajem izvan vlastite obitelji.

Radeći u domu za odgoj u posljednje vrijeme i sama svjedočim sve češćim promišljanjima korisnika o mogućnosti smještaja u udomiteljskoj obitelji, te o razlikama između smještaja u domove i kod udomitelja. Većina djece već je bila smještaja u udomiteljskim obiteljima (srodničkim/nesrodničkim), u kojima se često niti sami udomitelji niti djeca nisu mogla adekvatno prilagoditi i odgovoriti na izazove udomiteljstva koji su se javili, te je ono završilo prekidom, bilo na zahtjev udomitelja ili djeteta.

Obzirom na navedeno, glavni cilj ovog rada je istražiti percepciju djece i mladih s problemima u ponašanju o specijaliziranom udomiteljstvu, te njegovoj percepciji u odnosu na ostale oblike alternativne skrbi. Svrha ovog rada je doprinosi kompletnoj i kvalitetnoj brizi za djecu u sustavu alternativne skrbi razvijanjem specijaliziranog/tretmanskog udomiteljstva kako za djecu s poremećajima u ponašanju tako i za djecu i mlade u sukobu sa zakonom.

2. CILJEVI I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

2.1. Cilj istraživanja

S obzirom na navedeno, glavni cilj ovog rada je istražiti percepciju djece i mladih s problemima u ponašanju na smještaju u domovima za odgoj o specijaliziranom udomiteljstvu, te njegovoj percepciji u odnosu na ostale oblike alternativne skrbi.

2.2 Istraživačka pitanja:

1. Kako mladi s PUP-om na smještaju u domu za odgoj doživljavaju specijalizirano udomiteljstvo?
2. Koje su percipirane razlike u usluzi smještaja u ustanovi i udomiteljskim obiteljima?
3. Kako bi specijalizirano udomiteljstvo trebalo biti uređeno iz perspektive mladih s PUP-om?

3. METODOLOGIJA

3.1. Tip nacрта istraživanja

U skladu s ciljem istraživanja koristiti će se kvalitativni pristup prikupljanja i analize podataka. Podaci će se prikupljati pomoću fokusnih grupa te analizirati standardnim postupkom analize sadržaja.

3.2. Sudionici

U istraživanju su sudjelovali korisnici Domova za odgoj djece i mladeži iz Zadra, Rijeke i Karlovca, tj. korisnici tretmana timske procjene, prihvata i tretmana. Dom za odgoj djece i mladeži Zadar provodi uslugu privremenog smještaja radi provođenja kraćih rehabilitacijskih programa samo za mušku populaciju korisnika, dok Domovi za odgoj djece i mladeži Karlovac i Rijeka na usluzi smještaja imaju korisnike oba spola. Domovi za odgoj djece i mladeži Zadar i Karlovac su izabrani jer pružaju uslugu kraćih tretmanskih programa korisnicima s problemima u ponašanju u dvije različite regije Hrvatske. Radi čega se je pretpostavka bila da će korisnici biti iz svih dijelova Hrvatske što čini podlogu za raznovrsnijim iskustvima korisnika. Također, jedan dom nalazi se u istom mjestu rada i prebivanja istraživačice, što istraživanje čini ekonomičnijim.

U istraživanju sudjelovalo je ukupno 19 sudionika, od kojih je 17 muškog spola, a 2 sudionika su ženskog spola. Zbog dinamike boravka korisnika u vidu odlazaka u obitelji za vrijeme vikenda te odlazaka na kontrole ili na bolničko liječenje u vrijeme provođenja istraživanja, nisu svi korisnici navedenih domova, a koji su potencijalni sudionici, sudjelovali u istraživanju jer se u to vrijeme nisu zatekli u ustanovi. Sudionici u prosjeku imaju 15,66 godina. Najstariji sudionici imaju 18 godina, a najmlađi 12 godina. Na smještaju u trenutnom domu su sudionici u prosjeku 1,55 godina, a do sada su smješteni prosječno u 1,79 ustanova. Prvi puta su smješteni izvan vlastite obitelji u prosjeku s 10 godina. Jedan sudionik je prvi puta otišao izvan vlastite obitelji s 16 godina, dok je jedan sudionik naveo da je s 3 godine izmješten

iz vlastite obitelji. Svi sudionici su imali iskustvo smještaja u udomiteljskoj obitelji, a njih je 5 bilo pitano žele li smještaj, dok njih 13 ih nije bilo pitano, a jedan se sudionik nije izjasnio na navedeno pitanje. Nadalje, vezano uz iskustva života u različitim udomiteljskim obiteljima, sudionici su u prosjeku bili u 1,79 udomiteljskih obitelji, a jedan sudionik ima iskustvo boravka u 4 različite udomiteljske obitelji. Na samom smještaju u zadnjoj udomiteljskoj obitelji sudionici su proveli u prosjeku 1,89 godina, a najduže vrijeme zadnjeg smještaja u udomiteljskoj obitelji je 7 godina, a najkraće tjedan dana.

3.4. Prikupljanje podataka

Prije početka istraživanja zatražena je dopusnica od strane Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta u Zagrebu za provođenjem istraživanja. Po njezinom dobivanju, na ravnateljstvo ustanova bila je upućena molba za dobivanje suglasnosti za provedbu istraživanja. Domovima za odgoj upućen je dopis u kojem je objašnjen cilj i svrha provođenja istraživanja i u kojem se istaknula zajamčenost povjerljivosti i anonimnosti sudionika tijekom obrade podataka. Potencijalni sudionici istraživanja preko svojih odgajatelja/voditelja odjela bili su informirani o svrsi i cilju istraživanja, te pitani za njihovu dobrovoljnost za sudjelovanje u istraživanju. Također odgajatelji/voditelji odjela su kontaktirali skrbnike djece, na način da je i njima objašnjena svrha i cilj istraživanja, te su zamoljeni za davanje svoje suglasnosti da njihovo dijete sudjeluje u istraživanju. Sudjelovanje korisnika u fokusnim grupama ovisilo je o njihovoj dobrovoljnosti, a svaki sudionik/ca te njihov skrbnik prije početka istraživanja trebao je popuniti obrazac informirane suglasnosti (Prilog br.3). Po dobivenim suglasnostima, odgajatelji/voditelji odjela o tome su informirali istraživačicu koja je u konačnici formirala fokusne grupe. Istraživanje se provelo pomoću tri fokusne grupe koje su se formirale od korisnika Domova za odgoj djece i mladeži Zadar, Rijeka i Karlovac. Svi sudionici istraživanja bili su obaviješteni o mogućnosti da odbiju sudjelovanje u istraživanju, kao i na to da naknadno mogu odustati od daljnjeg sudjelovanja u istraživanju.

Također, uvažavajući obveze sudionika dogovoreno je najprikladnije vrijeme za održavanje fokusnih grupa. Istraživačica se prilagodila sudionicima te su se fokusne grupe provele u prostoru koji je sudionicima najviše odgovarao.

Sadržaj fokusnih grupa zabilježio se diktafonom, uz dobivenu suglasnost sudionika za snimanje sadržaja razgovora te je naknadno napravljen prijepis. Istraživačica je po potrebi vodila vlastite bilješke i zapažanja. Fokusne grupe provodile su se prema unaprijed pripremljenom predlošku s pitanjima. Ovisno o odgovorima sudionika istraživanja postavljala

su se dodatna pitanja, a za koje je sama istraživačica procijenila da su korisna za samo istraživanje.

Sudionicima je ponuđena mogućnost prezentacije podataka dobivenih istraživanjem o čemu su oni sudionici istraživanja koji su pokazali zainteresiranost za navedeno, naknadno bili posebno obaviješteni. Pri prezentiranju podataka vodilo se računa o zaštiti povjerljivosti i anonimnosti sudionika, te je prezentacija bila usmjerena samo na dio prijedloge/preporuke/smjernice koje su djeca iznijela u fokusnim grupama.

3.5. Metoda obrade i analize podataka

U istraživanju je korištena kvalitativna analiza sadržaja, obzirom da je tema unaprijed određena te je ona bila temelj za prikupljanje i analizu kvalitativne građe. Izrađen su pisani zapisi razgovora iz snimljenih audio zapisa, koji su se obraditi kodiranjem i analiziranjem za svaku fokusnu grupu zasebno. Metoda otvorenog kodiranja sastoji se od tri koraka (Milas, 2005.). Metoda otvorenog kodiranja sastoji se od tri koraka:

1. pripisivanje pojmova empirijskoj građi
2. pridruživanje srodnih pojmova u kategorije
3. analiza značenja pojmova i kategorija

3.6. Etički aspekti istraživanja

Sudionici istraživanja, te njihovi roditelji/skrbnici su preko odgovajatelja/voditelja odjela bili upoznati s ciljem i svrhom, također su imali priliku i putem informiranog obrasca dodatno se informirati o istraživanju, te su sudionici istraživanja i na samom početku fokusne grupe još jednom bili upoznati o svrsi i cilju istraživanja.

Istraživanje je provedeno sukladno etičkom kodeksu istraživanja s djecom. Posebno se sudionicima svake fokusne grupe zahvalilo na dobrovoljnom sudjelovanju u istraživanju, te je ostavljena mogućnost da odustanu od istraživanja u bilo kojem trenutku. Budući da je bilo predviđeno snimanje razgovora, prvotno se tražila njihova usmena suglasnost za snimanje. Sudionicima istraživanja se detaljno objasnio način obrade podataka. To znači da im je napomenuto da se u samom radu neće koristiti njihova imena, već da će se u obradi podataka svakom sudioniku dodijeliti broj. Na taj im je način osigurana anonimnost i povjerljivost podataka koje su iznijeli. Podaci su biti prikazani grupno. Također im je napomenuto kako je istraživanje usmjereno na njihova iskustva te da se cijeni iskrenost. Razgovor u fokusnoj grupi je usmjeravala i poticala istraživačica te je vodila računa o tome da svaki sudionik ima priliku iznijeti vlastito mišljenje. Obzirom da je dio djece imao iskustvo smještaja u udomiteljskim

obiteljima, koje je završilo prekidom smještaja, bilo na zahtjev djeteta ili udomitelja, postojao je za dio djece rizik od prisjećanja mogućih stresnih, kriznih, pa i traumatskih događaja. Navedeno je moglo izazvati uznemirenost kod sudionika. O navedenom je istraživačica vodila računa tijekom fokusne grupe. Na kraju fokusnih grupa, istraživačica je podsjetila djecu na informaciju koja je bila navedena u obrascu informirane suglasnosti (od kojeg jedan primjerak ostaje djetetu), da ukoliko žele s nekim dodatno popričati o nekom od sadržaja i/ili iskustvu koje se javilo tijekom fokusne grupe, da se mogu javiti na kontakt osobe s kojom je dogovorena dodatna podrška.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA:

Prije same analize podataka svakom sudioniku dodijeljen je njegov broj od 1 do 19 odmah nakon što su podaci prikupljeni. Izjave sudionika pisane su s brojem koji je navedenom sudioniku dodijeljen. Analizu prepisane građe vršila je istraživačica na način da je prethodno snimke razgovora sa sudionicima pretipkala na računalo te je ukupno skupila 45 stranica transkripta u word dokumentu. Nadalje, samu analizu vršila je na način da je podcrtavala odgovore na svako istraživačko pitanje kod svakog sudionika posebno. Zatim je objedinila odgovore na istraživačka pitanja te je od njih tvorila pojmove i kategorije. Rezultati istraživanja prikazani su tabličnim putem za svako istraživačko pitanje te opisnim dijelom na način da je svaka dobivena kategorija potkrijepljena pojmovima te u konačnici izjavama sudionika.

4.1. Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva od strane mladih s PUP-om koji su na smještaju u domu za odgoj

Analizom odgovora sudionika na prvo istraživačko pitanje koje glasi: »Kako mladi s PUP-om na smještaju u domu za odgoj doživljavaju specijalizirano udomiteljstvo«, dobivene su sljedeće kategorije: udomiteljstvo kao zamjena za biološku obitelj, udomiteljstvo kao način skrbi o djeci, udomiteljstvo kao oblik pomoći djetetu, udomiteljstvo kao neizvjestan oblik smještaja, udomiteljstvo kao zanimanje, specijalizirano udomiteljstvo kao nepoznanica, pozitivna slika udomiteljstva te negativna slika udomiteljstva.

Tablica 5.1.1. *Načini doživljavanja udomiteljstva djece s PUP-om koji su na smještaju u domu za odgoj*

Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva od strane mladih s PUP-om koji su na smještaju u domu za odgoj	
Pojmovi (kodovi)	Kategorije:
Poput prave obitelji	Udomiteljstvo kao zamjena za biološku obitelj
Zamjenska obitelj	
Oblik smještaja	Udomiteljstvo kao način skrbi o djeci
Briga o djetetu	
Oblik skrbi	
Pomoć djetetu čija primarna obitelj ima teškoće u funkcioniranju	Udomiteljstvo kao oblik pomoći djetetu
Pomoć djeci oko školskih obveza	
Nisu sve udomiteljske obitelji iste	Udomiteljstvo kao neizvjestan oblik smještaja
Udomiteljstvo kao izvor prihoda	Udomiteljstvo kao zanimanje
Nedovoljno poznavanje specijaliziranog udomiteljstva	Specijalizirano udomiteljstvo kao nepoznanica
Educiranost i iskustvo kao obilježje specijaliziranih udomitelja	
Prednost udomiteljstva nad domom	Pozitivna slika udomiteljstva
Pozitivno iskustvo udomiteljstva	
Negativno iskustvo udomiteljstva	Negativna slika udomiteljstva

Vezano uz kategoriju **udomiteljstva kao zamjene za biološku obitelj**, sudionici istraživanja navode da je udomiteljska obitelj poput prave obitelji: *»obitelj koja brine o djeci kao da je prava obitelj...(1)«, , »...to je kao obitelj...(4)«* te djeluje kao zamjenska obitelj *»...obitelj koja skrbi o nama, a nije naša obitelj...(13)«, »...udomitelj donekle zamijeni roditelje...(19)«*.

Sudionici su **udomiteljstvo opisivali kao način skrbi o djeci** što podrazumijeva smještaj: *»(za djecu koja) ne mogu gdje, a moraju se negdje smjestiti. (3)«, »obitelj koja primi tuđu djecu kod sebe...(10)«, »udomiteljstvo služi da bi se djece koja imaju problema kući negdje smjestila, da mu se pruži sigurnost koju doma nema...mislim da je to pametan oblik smještaja...(14)«,* brigu o djetetu: *»...rekli su mi da će udomitelji brinuti o meni, da ću s njima učiti, provoditi vrijeme, da će mi kupovati robu i sve što mi treba...(1)«, »...udomiteljstvo je kad neka obitelj brine o djetetu. (2)«, »...da će se brinuti*

o nama, da idemo u školu, dati nam sve što nam treba (hranu, sobu, odjeću...).(4)«, »Udomitelj je osoba ili obitelj koja brine o tuđoj djeci. (5)« te skrb o djeci: »...udomiteljstvo je oblik skrbi (1)«, »Udomiteljska obitelj je obitelj koja skrbi o djeci koju prime kod sebe živjeti...(8)«, »Udomiteljstvo je obitelj koja se privremeno skrbi za neku osobu...(15)«.

Također, sudionici su doživjeli **udomiteljstvo kao oblik pomoći djetetu**, a pomoć se ogleda u vidu pomoći djetetu čija primarna obitelj ima teškoće u funkcioniranju: *»Udomitelji su potrebni kada nismo dobri i kad ne slušamo roditelje...(2)«, »Znam da u udomiteljske obitelji idu djeca kojima treba pomoć, koja su izostavljena od obitelji...(3)«, »...za djecu koja nemaju svoju obitelj. (5)«, »Udomiteljska obitelj udomljava djecu koja ne mogu biti u svojoj obitelji. (6)«, »Udomiteljska obitelj je obitelj koja želi udomiti tj. primiti kod sebe drugu djecu, a koja imaju problema u svojoj obitelji. (7)«, »...pomaže djeci koja ne mogu biti u svojoj obitelji (8)«, »Udomljavaju se djeca s poteškoćama i djeca o kojima se roditelji ne mogu brinuti. (9)«, »Udomitelji udomljavaju djecu o kojima se majka ne može brinuti...(11), »Za neke slučajeve djece da, npr. ako se u obitelji ne slažu, i ako roditelji ne vole svoje dijete i ne mogu se brinut o njemu...(15)«, »Tamo idu djeca koja ne mogu biti s obitelji...(17)«, »Znam da u udomiteljsku obitelj dolaze djeca koja se ne slažu sa svojom obitelji, koja nemaju roditelja te djeca čiji se roditelji ne mogu brinuti o njima i djeca s poremećajima u ponašanju (19)« te pomoći oko školskih obaveza: *»...da ću s njima učiti...(1)«, »...da idemo u školu...(4)«.**

Nadalje, doživljavanje **udomiteljstva kao neizvjesnog oblika smještaja** sudionici su izrazili na način da nisu sve udomiteljske obitelji iste: *»Zavisi, jesu li dobri ili nisu. Moji prvi udomitelji su bili super i njih bi svima preporučio, drugi su očajni i takve treba zabraniti. (1)«, »Da i ne, ovisi o obitelji koja udomljava...(7)«.*

Udomiteljstvo kao zanimanje, odnosno **posao** sudionici su doživjeli na način da je udomiteljima bavljenje udomiteljstvom izvor prihoda: *»Udomitelji primaju novac za udomljavanje...oni koji udomljavaju i primaju novce. (4)«...to im je plaćeno od CZSS kao neki posao. (15)«*

Sudionici su **specijalizirano udomiteljstvo doživjeli kao nepoznanicu** na način da nedovoljno poznaju pojam specijaliziranog udomiteljstva su: *»Ne znam šta je to. (1)«, »Ne znam. (2)«, »Ne znam što je specijalizirano udomiteljstvo. (3)«, »A nisam nikad čuo za specijalizirano udomiteljstvo. (18)«, »Za specijalizirano udomiteljstvo do sada još nikada prije nisam čuo. (19)«, međutim nekoliko sudionika doživljava educiranost i iskustvo kao obilježje specijaliziranih udomitelja: *»Mislim da su specijalizirani**

udomitelji ljudi koji su već imali udomljenu djecu, pa imaju iskustva udomljavanja. (3)«, »Imaju više škole i saznanja za baviti se udomiteljstvom. (6)«, »To su neki s više znanja i iskustva. (13)«.

Uz to, sudionici su udomiteljstvo doživjeli kroz prizmu **pozitivne slike udomiteljstva** na način da udomiteljstvu daju prednost nad domom: »Prvo treba ići u udomiteljsku obitelj, pa ako ni tamo nismo dobri tek tada bi se trebalo ići u dom. (2)«, »...ako nemaju gdje ići bolje je da idu u udomiteljske obitelji. (3)«, »...ali udomiteljska obitelj više pruža nego dom. (7)«, »...ja bi radije bio u udomiteljskoj obitelji nego u domu...(12)«, »...domova je premalo, pa je ok da djeca idu u udomiteljske obitelji. (13)«, »...a da ne idu u dom.(14)«, »Ako je dijete ima manje problema ne mora odmah ići u dom. Lakši slučajevi idu u udomiteljsku obitelj. (15)« te udomiteljstvo doživljavaju kao pozitivno iskustvo: »Smatram potrebnim...(8)«, »Udomiteljstvo je u redu, ima smisla za djecu koja prihvaćaju takav život. (11)«, »Meni je to super...(12)«, »Mislim da je to potrebno i korisno. (17)«, »To je ok...(18)«, »Ja smatram da je to u redu...(19)«.

Negativna slika udomiteljstva kao doživljaj sudionika vidljiva je u odgovorima da udomiteljstvo karakteriziraju kao negativno iskustvo: »Pa i ne baš jer nemam dobra iskustva. (9)«, »Ne smatram potrebnim jer je meni bilo loše. (10)«, »...nije mi se svidilo...Mislim da to nije dobro. (16)«.

4.2. Razlike u usluzi smještaja u ustanovi i udomiteljskim obiteljima

Analizom odgovora sudionika na drugo istraživačko pitanje koje glasi: »Kako su percipirane razlike u usluzi smještaja u ustanovi i udomiteljskim obiteljima?«, dobivene su sljedeće kategorije vezano uz percepciju usluge smještaja u ustanovi: domska pravila, ulogu odgajatelja, odgojni zadatak ustanove, povlastice života u ustanovi te negativne aspekte života u ustanovi.

Tablica 5.2.1. *Percepcija usluge smještaja u ustanovi*

Percepcija usluge smještaja u ustanovi od strane mladih s PUP-om koji su na smještaju u domu za odgoj	
Pojmovi (kodovi)	Kategorije:
Jasna pravila	Domska pravila
Stroga pravila	

Dostupnost odgajatelja	Uloga odgajatelja
Pozitivan odnos odgajatelja prema korisnicima	
Strogi odgajatelji	
Odgajatelj kao stručnjak	
Negativna percepcija odgajatelja	
Rad na problemima korisnika	Odgojni zadatak ustanove
Suradnja s biološkom obitelji	
Mogućnost rada na sebi	
Izvršavanje obaveza	
Odlasci za vikend kod roditelja	Povlastice života u ustanovi
Dodatne aktivnosti	
Druženje s ostalim korisnicima	
Puno smještenih korisnika	Negativni aspekti života u ustanovi
Etiketa domskog djeteta	
Nedostatak financijskih sredstava korisnika	
Vršnjačko nasilje	
Ostali negativni aspekti	

Kao bitnu značajku percepcije smještaja u ustanovi, sudionici su istaknuli **domska pravila** koja su percipirana kao jasna: »U domu su pravila uvijek ista i vrijede za sve.(1)«, »Ovdje moram poštovati kućni red...(2)«, »Razlika je i u pravilima, ovdje ih se držimo i ustraju odgajatelji na njima...(10)«, »...postoje pravila koja moram poštovati... Odgajatelji se drže pravila i zakona...(11)«, »...u domu su pravila napisana, kućni red ustanove i svi ih se moraju pridržavati...(15)«, »...previše ograničenja, granice su jako stroge, konstantno te provjeravaju na sve moguće načine i to zna biti teško za izdržati...(18)« i stroga pravila: »U domu su stroga domska pravila. (11)«, »Ustanova ima stroga pravila koja su postavili zakoni, a kojih se moraju pridržavati i odgajatelji i korisnici...(13)«, »U domu je sve organiziranije i strože...(17)«.

Sudionici su percipirali **ulogu odgajatelja** koju su izrazili kroz dostupnost odgajatelja: »...na odgajatelje se mogu osloniti, znam što očekivati...kontinuitet i dostupnost odgajatelja...Iako su tu u smjeni, odgajatelji su dostupni...(1)«, »U domu je dobro što

ima više odgajatelja i svakom se možeš obratiti za pomoć, uvijek će te netko saslušati i pomoći...(14)«, »Odgajatelj ima ulogu da pomaže u svakom trenutku i svim problemima...(17)« kroz pozitivan odnos odgajatelja prema korisnicima: »...odnos povjerenja, ali i prijateljstva...sve se možemo dogovoriti i pričati, uvijek imaju vremena za nas korisnike, poštivaju nas.(1)«, »Odgajatelji su super. Znaju se odnositi prema djeci kako treba s poštivanjem. (8)«, »...a i odgajatelji se prema nama odnose s poštovanjem i razumijevanjem...odgajatelji nas više poštuju, razgovaramo i dogovaramo se. (9)«, »Odgajatelj ima veće povjerenje u mene, nikad me ne bi udario, šalimo se i u isto vrijeme smo ozbiljni.(10)«, »U domu se odgajatelji više brinu i trude se o svim segmentima života, o obrazovanju, higijeni, treninzima. (13)«, »Odgajatelji se ponašaju bolje prema meni, družimo se, imamo vremena za sve...(16)«, »Uloga udomitelja je puno poštenija i puno efikasnija, jasno je što traže i jasno je što za to dobijaš. Nekako je sve jasnije i transparentnije. (18)«, kroz percepciju odgajatelja kao stroge osobe: »Odgajatelji su strogi. (2)«, »Odgajatelji su stroži...(11)«, »Strogi su odgajatelji...(12)« te odgajatelja kao stručnjaka: »...razlika je što je to odgajateljima posao...(1)«, »...a odgajateljima u domu je to posao. Odrade i odu. (4)«, »Odgajateljima je ovo ipak posao. (5)«, »Odgajatelji znaju raditi s nama, učiti s nama, znaju nam prenijeti znanje za život.(8)«, »Odgajatelji su plaćeni da rade svoj posao. (11)«, »Odgajatelj je stručna osoba koja je završila neki fakultet i ima široka znanja.(13)«, »Jedina razlika je što na kraju dana odgajatelj ide kući, to je njemu ipak posao...(14)«. Također, pojavljuje se i negativna percepcija uloge odgajatelja: »...u domu je drugačije jer imaš puno odgajatelja i svak radi po svom...nedostatci su stalna promjena odgajatelja, cirkuliranje odgajatelja...(4)«, »Odgajatelja je više, pa se razlikuju u postupanjima...(6)«, »Odgajatelji u instituciji ne daju ništa od svojeg novca, svojeg obiteljskog prostora ili vremena, ne spajaju privatno i poslovno...(15)«, »Ulogu odgajatelja ne smatram efikasnom, mislim da odgajatelji nisu posvećeni djeci, ne razgovaraju s njima i ne bave se njima, većinom sjede u kancelariji i smatram da ništa ne rade...(19).

Također, sudionici su prepoznali **odgojni zadatak ustanove** na način da su naveli da u ustanovi imaju prostora za rad na problemima: »U domu je bolje što rade na našem ponašanju, pomažu nam da budemo smireniji i da razmišljamo o svom ponašanju..(5)«, »Prednost doma je što se priča o problemima i rješava ih se, uvijek se možeš nekom odgajatelju obratiti. (10)«, kroz mogućnost rada na sebi: »Ali meni je bolje u domu jer sam navikla i samostalnija sam...(4)«, »...prednost je što si spremniji za samostalan život jer je velika većina ponašanja i odluka na nama. (17)«, »postoji mogućnost za

osobnom promjenom. (18)«, kroz suradnju ustanove s biološkom obitelji: »...i surađuju odgajatelji s mamom. (11)«, te kroz izvršavanje obaveza u ustanovi: »...moram raditi zaduženja...moramo skupa učiti...(2)«, »...u domu je na meni odluka da li ću učiti tijekom vremena predviđenog za učenje...(3)«, »...lakše je što domovi odlično surađuju u školama i moramo učiti, pa se lakše školovati.(7)«, »Nedostatak doma je što imamo zaduženja. (9)«, »...moramo učiti...dobro je što učimo s odgajateljima...(12)«, »...domovi bolje reguliraju školovanje...(15)«, »Prednost ustanove je da u njima završavamo školu...(18)«.

Uz to, sudionici su percipirali razlike **života u ustanovi** u odnosu na udomiteljske obitelji kroz određene **povlastice**. To se odnosi na mogućnost odlazaka na vikende kod roditelja: »Prednost doma je što mogu češće ići kući...(1)«, »...može izlaziti kad god hoćemo...(3)«, »Tu je jedino bolje jer češće idem doma i surađuju odgajatelji s mamom. (11)«, kroz dodatne aktivnosti koje su dostupne u domu: »...imamo hrpu aktivnosti na raspolaganju. (3)«, »Prednost je što možemo dobiti više nego u udomiteljskoj obitelji, ima svega, raznolik je sadržaj...kao što imamo u domu razgovore s psiholozima, psihijatrom i slično. (4)«, »Imaš više mogućnosti i aktivnosti, zabavno je. (6)«, »U domu je bolje jer imam više mogućnosti i slobode, za sve postoji vrijeme, mogu trenirati...(9)«, »...imamo više aktivnosti, igramo nogomet, idemo češće na vikende. (12)«, »Prednost doma su što domovi bolje reguliraju školovanje, izbore se za neke druge oblike školovanja koje plati država ili iz donacija. (15)« te kroz druženje s ostalim korisnicima: »U domu smo svi prijatelji...(1)«, »U domu je bolje jer se svako malo sastajemo, družimo, izlazimo do grada...(3)«, »...više je djece pa bude problema među djecom, ali lijepo je imati prijatelje. (6)«, »U domu je dobro jer nas je puno i stalno se igramo i družimo...(9)«, »Prednost je i što smo prijatelji svi, nikad nisi sam...(10)«, »Dobro je i što ima puno korisnika pa se sklapaju nova prijateljstva. (14)«, »Prednost doma je što ima više djece, cura, nisam nikad sam i imam se sa kim družiti. (16)«.

Također, sudionici su navodili i **ostale negativne aspekte života u ustanovi** što podrazumijeva etiketu domskog djeteta: »Nedostatak doma je etiketa koja nas prati kao „domaše“. (5)«, nedovoljno financijskih sredstava: »...najveći nedostatak u domu je manjak financijskih sredstava za nas korisnike. (19)«, prisutnost vršnjačkog nasilja: »...više je djece pa bude problema među djecom...(6)«, »...mene je bilo jako strah druge djece i ponovnog nasilja. (10)«, »Svađam se sa drugom djecom, brže eksplodiram u domu. (12)«, »...ima više vršnjačkog nasilja. (15)«, puno korisnika: »Prevelik broj korisnika i manjak individualizacije (7)«, »Loše je što po domovima što je veći broj

korisnika...(15)« te ostali negativni aspekti: »Nedostatak doma je što nam oduzimaju mobitele preko noći ili gase internet vezu. (1)«, »Loše je to što preko tjedna nemožemo van i nemamo mobitel preko tjedna. (8)«, »...nesmijemo imati mobitel, nasmijemo baš van...(12)«, »...premalo slobode, previše ograničenja...provjeravaju za sve moguće i na sve druge načine i to zna biti teško za izdržati. (18)«.

Također, analizom odgovora sudionika na drugo istraživačko pitanje koje glasi: »Kako su percipirane razlike u usluzi smještaja u ustanovi i udomiteljskim obiteljima?«, dobivene su sljedeće kategorije vezano uz percepciju usluge smještaja u udomiteljskoj obitelji: nedovoljna podrška i praćenje udomiteljske obitelji, neadekvatan odgojni stil udomitelja, različiti negativni aspekti života u udomiteljskoj obitelji, privržen odnos s udomiteljima te različiti pozitivni aspekti života u udomiteljskoj obitelji.

Tablica 5.2.2. Percepcija usluge smještaja u udomiteljskoj obitelji

Percepcija usluge smještaja u ustanovi od strane mladih s PUP-om koji su na smještaju u udomiteljskoj obitelji	
Pojmovi (kodovi)	Kategorije:
Nedovoljna kontrola stručnjaka	Nedovoljna podrška i praćenje udomiteljske obitelji
Neadekvatno trošenje opskrbnine	
Nedovoljno podrške i pomoći sustava	
Popustljivost	Neadekvatan odgojni stil udomitelja
Prisiljavanje na rad	
Nemogućnost nošenja s problemima u ponašanju	
Korištenje neprimjerenih odgojnih metoda	
Strogoća	
Neravnopravnost biološkog i udomljenog djeteta	
Život na selu	
Usamljenost	
Svađe s udomiteljima	
Agresivno ponašanje udomljenog djeteta	
Osjećaj razočaranosti	
Poput obitelji	Privržen odnos s udomiteljima
Prisutnost udomitelja	
Osjećaj bliskosti	
Posvećenost udomljenoj djeci	

Manji broj korisnika na smještaju	Različiti pozitivni aspekti života u udomiteljskoj obitelji
Osjećaj opuštenosti	
Zabavni udomitelji	
Proces osamostalji vanja	
Osjećaj slobode	

Kao bitne karakteristike percepcije smještaja u udomiteljskoj obitelji, sudionici su istaknuli **nedovoljnu podršku i praćenje udomiteljske obitelji** na način da su udomiteljske obitelji nedovoljno kontrolirane od strane stručnjaka: *»...nemaju toliko kontrole nadležnih i zapravo rade što hoće...Bilo bi bolje da je netko dolazio k nama u posjete, vidjeli bi koliko radim i kako se odnose prema meni. Ali nitko nije dolazio.(1)«, »...nitko iz vani nam nije dolazio u kuću...(5)«, »Nitko nije dolazio u posjete (7)«, »Loše je što nisu pod državnom kontrolom i teško kad odgovaraju za pogreške kojih ima...Socijalna radnica dolazila je u posjete jednom godišnje. (13)«, »Nas nitko nije došao posjetiti dok nisu krenuli veći problemi, a tada su me izdvojili i smjestili u dom. (17)«, »Prvo CZSS treba puno češće dolaziti posjećivati te obitelji, svugdje gdje sam bio CZSS je dolazio svakih 6/7 mjeseci i što god da se događalo nije imalo smisla pričati nakon toliko vremena...(18)«, da neadekvatno troše opskrbinu: *»I udomitelji bi trebali podnositi račune CZSS za novac koji dobiju za udomljeno dijete. Ja sam uvijek znao koliko dobivaju, ali su meni davali vrlo malo toga, a nisam skužio na što su trošili. (18)«* te dobivanje nedovoljno podrške i pomoći sustava: *»Nisam imao potrebu za ikakvom stručnom osobom, ni razgovorima. Možda jesam, ali nisu dolazili...(3)«, »Udomitelji bi nas trebali voditi na razgovore s stručnjacima, kao što imamo u domu razgovore s psiholozima, psihijatrom i slično...(4)«, »Obzirom na prisutne probleme bilo bi dobro da smo imali nekog za pomoć...(5)«, »Bilo bi bolje da smo oboje imali pomoć obzirom na moje probleme, ispade i agresu, ali nije.(6)«, »...a jednom tjedno na par sati su nam dolazili u posjet stručni radnici iz Doma Laduč. To je bilo dobro, ali nisu oni ti koji su mi mogli pomoći. (8)«, »Nisam imao ničiju pomoć, ali smatram da bi mi to bilo još gore. Gledali bi me čudno da sam se žalio na udomitelje. (11)«, »Udomitelji nisu imali podršku nikakvu...Bilo bi super da smo imali stručnu podršku.(13)«, »Moji udomitelji i ja smo surađivali sa socijalnom u CZSS, s njom razgovarali o svim problemima. Možda je ta pomoć trebala biti kontinuirana i točno određena danom kao što ovdje idem kod psihologice na psihoterapiju.(14)«, »Ja tijekom boravka kod udomitelja nisam imao nikakvu pomoć...U zadnje vrijeme je jedna psihologica privatno dolazila u posjetu,**

njima kao pomoć.(15)«, »Možda bi trebali imati pomoć socijalne službe, ali ja to nisam imala. Moja udomiteljica je trebala imati pomoć socijalne službe s obzirom na moje probleme i dužinu boravka. (17)«, »Dakle CZSS bi trebao češće razgovarati s djecom koju smjestiti u obitelji, ali i s udomiteljima oko toga kakvi trebaju biti i kako je najbolje za to dijete.(18)«.

Također, sudionici su uslugu smještaja u udomiteljskoj obitelji percipirali kroz značajke **neadekvatnog roditeljskog stila** kroz karakteristike popustljivosti *»Udomitelji mi daju manje zadataka jer sam mali...Udomiteljska obitelj je popustljivija...Mogu dobiti sve što hoću. Nisam morao s njom učiti jer je radila, nije imala toliko vremena za mene. (2)«, »U udomiteljskoj obitelji je manje pravila i slobodniji si nego u domu. (5)«, »U udomiteljskoj obitelji sam bio slobodniji, bez kontrole...Pravila postoje svugdje, ali su manje rigorozna u udomiteljskoj obitelji... Nedostatak je manje kontrole, tj. nitko te ne tjera na ništa, radi čega sam popustio u školi. Nedosljednost i raznolikost udomitelja su nedostatci. (7)«, »Prednost je što imamo više slobode i manje pravila. Nedostatak je što su bili vrlo subjektivni i diskriminirajući. (8)«, »...tamo su manja pravila i slobodniji si...Slobodniji smo, možemo ići gdje hoćemo.(12)«, »...a u udomiteljskoj obitelji ima više prostora za dogovore i manje pravila...veća je mogućnost pregovaranja i sloboda...(13)«, »...u udomiteljskoj obitelji se možeš dogovarati o izlascima i sličnim pravilima. (15)«, prisiljavanja na rad: *»Moja druga udomiteljska obitelj me prisiljavala na rad u polju...(1)«, »Najveći nedostatak je što sam morao raditi u polju (6)«, »...tjerali na rad...(9)«, »...stalno sam morao raditi i učiti...(11)«, kroz nemogućnost nošenja s problemima u ponašanju: *»Udomitelji možda imaju prevelika očekivanja od nas. Nije mogla shvatiti moje potrebe. (4)«, »...a loše je što se neki ne znaju nositi s nama i našim problemima, moja udomiteljica se konkretno prestala baviti udomiteljstvom poslije mene.(6)«, »Moji udomitelji, sve tri obitelji, su imali dosta problema s mojim ponašanjem. (7)«, »Nisam mogao pričati s njima o svojim problemima, nisu me razumjeli. (13)«, kroz korištenje neprimjerenih odgojnih metoda: *»Mene su ovi moji drugi omalovažavali i tu se nije dalo više ništa napraviti. (1)«, »Udomitelji su me vrijeđali...(9)«, »...ja sam bio fizički napadnut i nitko mi nije vjerovao...Odgajatelj ima veće povjerenje u mene, nikad me ne bi udario...(10)«, strogoće: *...a u drugoj su samo vikali i stavljali mi kazne, uskraćivali mobitel za stalno...(1)«, »Nedostatak moje udomiteljske obitelji...je strogoća tj. kontrola udomitelja (3)«, »...sve su mi branili i nisam ništa mogao. (8)«, »U prvoj udomiteljskoj obitelji mi je bilo grozno, bili su jako*****

strogi... (11)«, »Negativno je što udomitelji imaju manje strpljenja, manje puta opraštaju greške. (15)«, »...puno toga ti brane, osjećaj je ko da si u zatvoru. (16)«, te neravnopravnosti biološkog i udomljenog djeteta: »Prema meni su se ponašali kao prema manje vrijednom, odbacivali su me iz života. (8)«, »...djeca udomitelja uvijek imaju povlašten status, dok su udomljena djeca na drugom mjestu. Tako je bilo u svim udomiteljskim obiteljima gdje sam bio, a koji su imali svoju djecu. (18)«.

Također, sudionici su percipirali i ostale **različite negativne aspekte života u udomiteljskoj obitelji** poput života na selu: »Udomiteljska obitelj u kojoj sam bio na selu i nisam imao prijatelja...Nedostatak moje udomiteljske obitelji je definitivno bila udaljenost od grada, seosko okruženje... (3)«, usamljenosti: »...u tim trenucima nisam s nikim priča, plakao bi najčešće sam. Nisam se povjeravao udomiteljici. (2)«, »...nisam imao prijatelja...mamu sam vidio jednom godišnje, radi čega sam često bježao i osjećao se jako usamljeno. (3)«, »Nedostatak udomiteljstva je što mi je tamo bilo dosadno, nisam imao s kim se igrati...nisam imao društvo. (9)«, »Osamljenost. (10)«, »Kod udomitelja sam morao biti u sobi cijele dane, nisam se imao s kim igrati ni družiti jer su tamo bila još dva korisnika s posebnim potrebama...kod udomitelja ne bi progovorio s nikim cijeli dan. (16)«, svađa s udomiteljima: »...ali meni su davali vrlo malo od toga...i zbog toga smo se svađali. (18)«, agresivnog ponašanja udomljenog djeteta: »Ja sam često bio agresivan u udomiteljskoj obitelji... (2)«, »...moje probleme, ispade i agresu... (6)«, »Ovako sam svoje probleme iskaljivao u školi. (13)«, te osjećaja razočaranosti: »Udomitelji su mi trebali biti veća podrška i vjerovati mi. (10)«, »...te obitelji su zamišljene da ti budu obitelj, i to je ok, ali one to ne mogu biti i ne znaju biti i onda se razočaraš. (18)«.

Percepcija usluge smještaja ogleda se i u **privrženom odnosu s udomiteljima** na način da sudionici percipiraju udomiteljstvo poput obitelji: »...udomitelji su kao obitelj... (1)«, »...kao neka obiteljska atmosfera... (3)«, »Bolje je u udomiteljskoj obitelji jer imaš toplinu obiteljskog doma...i što je osjećaj kao kod kuće...uloga udomitelja je više roditeljska (4)«, »...udomitelj ti stvarno može biti ko obitelj... (5)«, »...a u udomiteljskoj obitelji su dvoje, troje ljudi i živimo kao obitelj. (10)«, »...udomitelji se pokušavaju ponašati kao obitelj kako bi se dijete osjećalo kao kod kuće. (14)«, »...udomiteljska obitelj je zamišljena ko prava obitelj, zamjenska obitelj za biološku obitelj...više je obiteljska atmosfera... (15)«, »Prednost je što si u obitelji, to je kao tvoja obitelj, imaš

takav osjećaj ako „kliknete“...udomitelj igra ulogu roditelja.(17)«, »...ispočetka imaš privid da imaš obitelj, da si dobio obitelj, i ispočetka je sve ok, super...te obitelji su zamišljene da ti budu obitelj...uloga udomitelja bi trebala biti da su ti oni nešto kao roditelji...(18)« uočavaju prisutnost udomitelja: »...a udomitelji su tu cijeli dan...(1)«, »Prednost je što su udomitelji uvijek tu...(4)«, »...udomitelj je uvijek jedan stalno s nama...Prednost je što su stalno s nama, imamo kontinuitet...(6)«, »...udomitelj je stalno s nama...(14)«, imaju osjećaj bliskosti s udomiteljima: »Mogu reći da je bliskost veća u udomiteljskoj obitelji...(3)«, »S udomiteljima se uspostavlja prisniji odnos...(5)«, »...prisniji odnos s ukućanima...(11)«, »...te sam odmah s time bliži bio s udomiteljima nego trenutno s odgajateljima. (19)« te uočavaju posvećenost udomljenoj djeci od strane udomitelja: »Ona se trudila, čitala je knjige i informirala se o mojim problemima...(2)«, »...dobivam više pažnje...udomitelji mogu djeci priuštiti više toga...u udomiteljskoj obitelji je odnos „jedan na jedan“.(3)«, »Individualiziran pristup...Sam sam bio i imao sve za sebe, PS4. (11)«, »...udomitelj pokušava na sve načine biti što bliže ulozi roditelja, proba sve napraviti kao za svoje dijete...I kad je dobro i kad je loše, moramo sutra sve ispočetka (14)«, »...u udomiteljskoj obitelji se nikad nisam osjećao zapostavljeno...Do sada sam imao jako dobru udomiteljicu s kojom sam se mogao u svakom trenu posavjetovati i od koje sam dobio jako dobre savjete...U udomiteljima vidim dosta toga pozitivnog, posvećeni su isključivo djeci.(19)«.

Sudionici u percipirali i neke druge **različite pozitivne aspekte života u udomiteljskoj obitelji** poput manjeg broja korisnika na smještaju: »A u udomiteljskoj obitelji nas je bilo manje...(1)«, »U udomiteljskoj obitelji nas je manje, pa dobivam više pažnje...(3)«, »...također u udomiteljstvu sam s manje ljudi te sam odmah s time bliži bio s udomiteljima...(19)«, osjećaja opuštenosti: »...kao neka obiteljska atmosfera...(3)«, »...u udomiteljskoj obitelji je sve moguće mijenjati, kao sve je ležernije. (10)«, »A u drugoj obitelji mi je bilo super...bili su slobodniji i više sam se igrao. (11)«, »Imam veći mir...(12)«, »...zanimljivije je...(13)«, »...obiteljska atmosfera...(15)«, »...a u udomiteljskoj obitelji sve je neformalnije i ležernije. (17)«, zabavnih udomitelja: »...više su zabavniji od odgajatelja. (19)«te proces osamostaljivanja: »...više sam toga mogao samostalno naučiti...veća je mogućnost za osamostaljivanje...oboje su tu da bi nas naučili za život...(7)«, »Dosta toga sam naučio od svoje udomiteljice...(19)« i osjećaja slobode: »U udomiteljskoj obitelji sam bio slobodniji...(7)«, »...slobodniji si i

otvoreniji... (15)«, »U udomiteljskoj obitelji sam imao više slobode, više puta dnevno sam mogao izaći vani stim da se javim svojoj udomiteljici gdje se točno nalazim. (19)«.

4.3. Preporuke za uređenje specijaliziranog udomiteljstva od strane mladih s PUP-om

Analizom odgovora sudionika na treće istraživačko pitanje koje glasi: »Kako bi specijalizirano udomiteljstvo trebalo biti uređeno iz perspektive mladih s PUP-om?«, dobivene su sljedeće kategorije: znanje udomitelja o radu s djecom, poboljšanje kvalitete sustava udomiteljstva, poželjne osobine udomitelja, uvažavajući obrazac ponašanja udomitelja prema udomljenoj djeci, prava djece u udomiteljskim obiteljima i obveze djece u udomiteljskim obiteljima.

Tablica 5.3.1. Načini doživljaja mladih s PUP-om kako bi trebalo biti uređeno specijalizirano udomiteljstvo

Percepcija kako bi trebalo biti uređeno specijalizirano udomiteljstvo iz perspektive mladih s PUP-om	
Pojmovi (kodovi)	Kategorije:
Educiranost	Poželjne kompetencije udomitelja
Iskustvo	
Probni rok	Poboljšanje kvalitete sustava udomiteljstva
Participacija djece u proces smještaja	
Prethodno upoznavanje s udomiteljskom obitelji	
Potreba za više udomiteljskih obitelji	
Češće provjere i posjete stručnjaka	
Netoleriranje nasilja	
Suradnja s biološkom obitelji	
Mladi udomitelji	Poželjne osobine udomitelja
Zabavni udomitelji	
Zaposleni ljudi	
Dobri i normalni ljudi	
Pošteni i dosljedni ljudi	

Ravnopravan odnos udomitelja prema udomljenoj i biološkoj djeci	Uvažavajući obrazac ponašanja udomitelja prema udomljenoj djeci
Otvorena komunikacija	
Pravo na igru i druženje	Prava djece u udomiteljskim obiteljima
Poštivanje udomiteljske obitelji	Obveze djece u udomiteljskoj obitelji
Održavanje prostora čistim	
Učenje	

Sudionici smatraju da bi udomiteljstvo trebalo biti uređeno na način da **udomitelji imaju neke poželjne kompetencije**, poput toga da su educirani : *»Ne može svatko biti udomitelj, trebali bi imati neku školu završenu...Da udomitelji budu obrazovani, imaju škole i znanja. (1)«, »...trebali bi se obrazovati za rad s djecom...(2)«, »Udomitelji bi trebali znati s djecom, imati neka dodatna znanja i vještine kako bi prepoznali probleme djeteta i znali se nositi s njima...Udomitelji bi se trebali educirati, biti spremniji za i problema s kojima dolaze djeca.(7)«, »Trebali bi imati osnovne informacije za ophođenje s djecom.(8)«, »...educirani...(10)«, »...znati s djecom...(11)«, »Trebali bi biti educirani, imati što više različitog znanja. (13)«, »...Da udomitelji shvate udomiteljstvo kao ozbiljan posao, da budu ozbiljni i predani poslu...educiraju se i znaju kako se djecom s problemima raditi. (13)«, »...da idu na edukacije (14)«, »Trebali bi imati neka znanja da razumiju naše probleme, možda bi me manje osuđivali tada. (15)«, »...da razumiju naše potrebe i da se znaju nositi s nama. (17)«, »Udomitelji bi se trebali obučiti za raditi taj posao kao roditeljsku ulogu. (18)« te da imaju iskustva: *»Mislim da je najbitnije da imaju iskustva i znanja u radu s djecom...(6)«.**

Sudionici su percipirali specijalizirano udomiteljstvo na način da su uvidjeli mogućnosti za **poboljšanje kvalitete sustava udomiteljstva** na način da postoji probni rok: *»...i obavezno da bude probni rok prilikom smještaja...(8)«, »Da omoguće probni rok...(9)«, »...da postoji probni rok.(12)«, da djeca participiraju pri procesu smještaja: »Nisam bio pitan kada sam odlazio u obe udomiteljske obitelji...(1)«, »Radi situacije s mamom nisu me ništa pitali prilikom smještaja u udomiteljsku obitelj, ali i da jesu i sam bi se odlučio za udomiteljsku obitelj. (2)«, »Nisam sudjelovao u planiranju smještaja jer u mojoj obitelji se desio incident i ja sam preko noći izdvojen. Da su mi dali da biram i sam bi izabrao tj. probao udomiteljsku obitelj...(3)«, »Trebala bi sudjelovati u odabiru obitelji, da odem*

pogledati da li mi pašu na par dana...(4)«, »Ja sam bio pitan...(5)«, »Ja bi rado sudjelovao u odabiru, da popričamo o svemu, da mi pokažu kakav je koji smještaj. (6)«, »Kad sam bio stariji su me pitali i išao sam na probni rok. (7)«, »Ja sam sudjelovao u svom smještaju jer sam tražio premještaj iz dječjeg doma kad sam ga prerastao, ali i iz udomiteljske obitelji radi svih problema...(8)«, »Treba dijete sudjelovati u planiranju...(9)«, »Nisu me nikad pitali gdje želim da me smjeste, nisam mogao birati...(12)«, »Nisam sudjelovao u planiranju smještaja, bio sam mali i samo su me odveli. (13)«, »Ja sam surađivao s CZSS prilikom smještaja...(14)«, »Nisam sudjelovao u planiranju smještaja...(15)«, »Da ga se pita gdje želi ići, a ne kao mene, mene su doslovno ukrali i smjestili kod udomitelja. (16)«, »Treba ga se pitati za mišljenje, tražiti suglasnost njegovu, da mu se kaže gdje ide...(17)«, »Dijete bi definitivno trebalo imati ulogu u planiranju. (18)«, »Da sudjeluje u planiranju usluge smještaja. (19)«, da prethodno djeca budu upoznata s udomiteljskom obitelji: »...da odem pogledati da li mi pašu na par dana...da dijete odvedu ranije u posjet...(4)«, »Nisam bio prije u posjeti, ali to mi se čini dobrom idejom. (5)«, »...upoznati i pripremiti djecu...(7)«, »...bolje je kad dođu vidjeti kako je u toj obitelji i jer im se sviđa...(9)«, »Bilo bi bolje da sam ranije otišao vidjeti tu obitelj. (10)«, »...prije smještaja sam par dana išao vidjeti svoje udomiteljske obitelji...(12)«, »Volio bi da su me upozorili koja je to obitelj, gdje je i kakav je tamo život. (13)«, »Bilo bi možda bolje da sam par puta išao vidjeti kakva je u udomiteljskoj obitelji atmosfera...(14)«, »...nikad prije nisam vidio tu obitelj...Bilo bi super da sam ranije bio upoznat o svemu tome. (15)«, »...da ide vidjeti kako je. (17)«

Također, uočili su potrebu za više udomiteljskih obitelji: *»Udomiteljskih obitelji bi trebalo biti što više...(2)«, »Trebalo bi biti što više udomitelja jer ima puno djece kojima je potrebna pomoć. (13)«, »Treba biti više udomiteljskih obitelji...(15)«* te da su potrebne češće provjere i posjete stručnjaka: *»I da dolaze češće u posjete, da ih vidim, čujem...(1)«, »...i da provjeravaju tijekom smještaja...da se provjeravaju udomiteljske obitelji...(8)«, »...da kontroliraju udomitelje.(9)«, »...paziti kome se sve daju suglasnosti...(10)«, »Da češće kontroliraju udomiteljske obitelji...(13)«, »Jača kontrola udomiteljskih obitelji od strane socijalne službe. (17)«, istaknuli su važnost netoleriranja nasilja: *»Paziti da nema nasilja slučajno u obitelji. (5)«, »ponekad su me tukli...ako postoji nasilje i problemi da im se oduzimaju licence (13)«* te suradnja s biološkom obitelji: *»Ja bi volio da je mama dolazila u posjete, barem s CZSS ponekad.(1)«, »Mama i udomiteljica su se čule radi škole, a i mama je dolazila u posjete. (2)«, »Mama je jednom došla u posjet na sat vremena u udomiteljsku obitelj. Moju mamu i mene se nije puno pitalo jer nije bilo mogućnosti za tim.**

(3)«, »Trebali bi surađivati i biti u dobrim odnosima, dolaziti u posjete...(4)«, »Mama je vidila obe udomiteljske obitelji, dolazila je u posjete...(5)«, »Moja mama i udomiteljske obitelji su se uvijek znale, imale su korektan odnos, mama nas je dolazila posjećivati. (7)«, »...moji roditelji su rijetko dolazili kod udomiteljske obitelji...Ali da je sve bilo ok, bilo bi dobro da surađuju, tako su manje mogućnosti za manipulacijama svih sudionika...da je udomiteljska obitelj blizu prave obitelji...(8)«, »Da su normalni bilo bi super da se svi skupa družimo.(9)«, »Uvijek bi rekao da me smjeste što bliže mojoj obitelji. (11)«, »...da je udomiteljska obitelj blizu mami...(12)«, »Tijekom smještaja moji roditelji i udomitelji su surađivali, bolje je da su kontaktu. (13)«, »Moji roditelji su surađivali sa udomiteljskom obitelji...Bolje je da surađuju, i ja ću se bolje osjećati onda. (15)«, »Trebaju surađivati, ali moji udomitelji nisu surađivali s mojim roditeljima, nisu se htjeli niti javljati na telefon. (16)«, »Korektan, da surađuju, da se informiraju i dijele bitne informacije. (17)«.

Nadalje, sudionici su naveli da udomitelji trebaju imati neke **poželjne osobine** poput toga da udomitelji trebaju biti mladi: »Ja bi da udomitelji budu mlađi, nekih 35 godina kako je imala moja udomiteljica. (2)«, »...mlađi ljudi...(4)«, »...bolje da je mlađa osoba jer nam je prisnija...(5)«, »Moji su svi udomitelji bili jako stariji i to mi je bilo malo neugodno. (7)«, »Trebali bi biti mlađi...(10)«, »Bolje je da su mlađi...(14)«, zabavni: »Trebali bi biti moderni, zabavni...(11)«, »...moderni jer imaju više strpljenja i razumijevanja prema mladima danas(14)«, zaposleni: »...ljudi koji rade da mogu djeci koju uzmu priuštiti normalan moderan život...(4)«, dobri i normalni ljudi: »Bitno je samo da je dobar čovjek...(5)«, »Samo da budu dobri. (9)«, »...samo da me prihvate i da budu dobri...(13)«, »Da su normalni...(16)«, »...samo da su normalni...(17)«, »Udomitelji bi trebali biti dragi ljudi...(19)« te poštteni i dosljedni: »...i da su korektni u odnosu prema meni. (1)«, »Najbitnije je da je udomitelj korektan i pravedan prema korisnicima...(3)«, »Ali najbitnije bi trebalo biti da se znaju ponašati korektno...(4)«, »Da udomitelji budu čvrsti, odlučni u svojoj odluci.(6)«, »Trebaju biti korektni. (8)«, »...da budu poštteni...(9)«, »Udomitelji bi prvo trebali biti i pravedni i poštteni. (18)«.

Uz to, sudionici su specijalizirano udomiteljstvo zamislili da bi trebalo biti uređeno na način da udomitelji koriste **uvažavajući obrazac ponašanja prema udomljenoj djeci**, što se ogleda u ravnopravan odnos udomitelja prema udomljenoj i biološkoj djece: »Trebali bi se jednako ponašati prema svoj djeci...(3)«, »...da budem ravnopravan i uvažen, uključen

u sve aktivnosti te obitelji.(3)«, »...sve isto kao s biološkom djecom.(5)«. »...u drugoj obitelji sam samo radio, ubijao se od posla, kad se nešto razbije uvijek bi ja bio kriv, a druga djeca su se igrala na računalima i imali su povlastice. (7)«, » Moji udomitelji su me odbacivali i nisu uključili u svoj život i tu sam imao osjećaj da nemam prava kao njihova djeca već da imam naredbe. (8)«, »Da ne prave razlike među njihovom djecom i nama udomljenima. (9)«, »Da ne postoji razlika među djecom. (11)«, »Moji udomitelji su bili ok prema meni, isto kao prema svojoj djeci. (12)«, »Njihova djeca su bila u boljem položaju. (13)«, »Postojala je razlika među djecom, moji udomitelji nisu se prema meni ponašali korektno, gledali su me drugačije od svih i to se osjetilo. (15)«, »...da ne bude razlike između njihove djece i udomljene djece, da se ne vidi razlika, da mogu prihvatiti udomljenu djecu kao svoju. (18)«, »...da su ravnopravni prema svima...(19)« te kroz otvorenu komunikaciju: »da se ne deru na mene...(9)«, »Da možemo pričati o svemu...(11)«, »Trebali bi biti smireni i prilagođeni djeci, znati se nositi s njihovim problemima. Pričati, prepoznati situacije. (14)«, »...trebali bi se pozitivno odnositi prema njima, poštovati djecu,. Pristojno komunicirati. (15)«, »...trebali bi znati razgovarati sa djecom i biti uvijek spremni pomoći u bilo kojem problemu djeteta. (19)«.

Također, sudionici smatraju da specijalizirano udomiteljstvo treba biti uređeno na način da štiti i poštuje **prava udomljenog djeteta**, poput prava na igru i druženje: *»Trebao bi imati i pravo na izlazak, na druženja, a to je isto bilo teško ostvariti jer smo bili na selu (1)«, »Trebao bi imati sva prava ko druga djeca, da se igram, družim, imam prijatelje...(2)«, »...a prava kao i u obitelji svakoj, na izlaske, zabavu i slično. (5)«, »...prava sam imao sva- na druženje, na igru...(6)«, »Imao sam pravo na izlaske i druženja, ali razmjerno godinama. (13)«.*

Sudionici su uvidjeli da bi specijalizirano udomiteljstvo trebalo urediti i **obveze udomljenog djeteta** na način da udomljeno dijete treba poštivati udomiteljsku obitelj: *»Jedina naša obveza je poštivati njihova obiteljska pravila, navike...da poštuju udomitelje i njihovu obitelj.(1)«, »...poštivanje zajedničkih dogovora...(4)«, »Trebao bi se uklopiti u život te obitelji. (6)«, »Prihvatiti pravila ponašanja i naviknut se na tu obitelj, ali i oni na njega. (10)«, da treba prostor održavati čistim: »...i ponekad nešto počistiti. (2)«, »...pospremanje svoje sobe. (5)«, »Obveza su mi bile pomoć u čišćenju kad se čisti kuća...(6)«, »Obveze sam trebao imati da pomažem u čišćenju...(9)«, »...pomagati,*

čistiti.(12)«, »Od obaveza sam imao pomoć u čišćenje, sudjelovanje u kućanskim poslovima. (14)«, »...i održavanje svoga prostora urednim. (19)« te da ima obvezu učenja: »...i odlaziti u školu (1)«, »Obveza mi je bila učiti za školu. (2)«, »Obveza mi je bila školovanje. (3)«, »Obveze su mi bile škola...(4)«, »Obveze sam imao samo učenje...(5)«, »...i učenje...(6)«, »...prvo škola...(7)«, »...i da učim...(9)«, »Obaveza bi trebala biti školovanje...(17)«, »Obaveze djece bi trebala biti izvršavanje školskih obaveza...(19)«.

5. RASPRAVA

Rezultatima ovog istraživanja došlo se do produbljivanja saznanja o percepciji djece i mladih s problemima u ponašanju, koji su na smještaju u domovima za odgoj, o specijaliziranom udomiteljstvu te njegovoj percepciji u odnosu na domove za odgoj.

Naime, sudionici u ovom istraživanju udomiteljstvo percipiraju kao zamjenu za biološku obitelj, kao način skrbi o djeci te kao oblik pomoći djetetu. Djeca i adolescenti koji su nakon procjene neadekvatnosti smještaja u udomiteljskoj obitelji smješteni u dječji dom, u istraživanju Žižak i sur. (2012.) percipiraju udomiteljstvo kao oblik smještaja koji donosi novu kvalitetu u skrb o djeci onda kad omogućava djetetu da postane netko, kad mu jamči privatnost, sigurnost i uobičajenu obiteljsku svakodnevicu. Također, u navedenom istraživanju udomljena djeca udomiteljsku obitelj doživljavaju kao zamjensku obitelj na način da navode da se sama svrha udomiteljstva ogleda u konceptu pomoći djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, pri čemu ističu važnost da se primarna obitelj što prije osposobi za povratak djece u biološku obitelj (Žižak i sur., 2012.).

Također, sudionici ovog istraživanja navode udomiteljstvo kao neizvjestan oblik smještaja, a konkretno specijalizirano udomiteljstvo kao nepoznanicu.

Doživljaj udomiteljstva kao neizvjesnog oblika smještaja potvrđuju i ranija istraživanja koja su pokazala da je česta promjena smještaja ozbiljan razvojni rizik za djecu u skrbi. Utvrđeno je da postoji značajna povezanost između broja doživljenih promjena smještaja djeteta u udomiteljske obitelji i razine nezadovoljstva i neprijateljstva koje dijete pokazuje prema osobama iz okoline. Obzirom na navedeno eksternalizirani oblici problema u ponašanju udomljenog djeteta povezuju se s njegovom percepcijom udomiteljskog smještaja kao nesigurnog i nestabilnog (Laklija i sur., 2012., prema Čičak i Laklija, 2018.). Nadalje, istraživanja su pokazala kako su djeca koja imaju prethodno negativno iskustvo boravka u udomiteljskim obiteljima u većem riziku da će i novo iskustvo udomljavanja za

njih imati negativan ishod, što u konačnici dovodi do povratka djeteta u odgojnu ustanovu (Laklija, 2011., prema Čičak i Laklija, 2018.). Dijete koje u više navrata proživljava iskustvo prekida udomiteljstva te općenito promjene smještaja, dobiva povratnu informaciju koja se ogleda u odbacivanju i gubitku što može predstavljati okidač za buduće antisocijalno ponašanje (Tripp De Robertis i Litrownik, 2004.). Iskustva neuspjelog smještanja i čestog premještanja djeteta iz jedne vrste smještaja u drugi ostavlja negativan utjecaj na odgoj i razvoj djeteta, uključujući smanjenu mogućnost za razvijanje kvalitetnih, trajnijih emocionalnih veza s djetetu važnom osobom. Navedeno dovodi do toga da udomitelji više ne žele obnavljati dozvolu za bavljenje udomiteljstvom, pa se na taj način smanjuje broj dostupnih udomitelja (CareComp, 2016.).

Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva kao nepoznanice od strane sudionika nije neočekivano obzirom na to da je u Hrvatskoj specijalizirano udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju još u začecima i navedeno predstavlja najrjeđe zastupljenu populaciju u udomiteljskoj skrbi te je specijalizirano udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju zapravo najrjeđi oblik udomiteljstva (Gazilj, 2017.).

Sudionici ovog istraživanja uspoređivali su uslugu smještaja u ustanovi u odnosu na smještaj u udomiteljskoj obitelji. Uslugu smještaja u ustanovi percipiraju kroz domska pravila, ulogu odgajatelja i sam odgojni zadatak ustanove te kroz razne povlastice života u ustanovi.

Istraživanje koje je provela Gazilj (2019.) s korisnicima ustanova koje smještavaju mlade s problemima u ponašanju pokazuje kako sudionici kao veliku prednost institucionalnog tretmana i mogućnost promjene ponašanja ističu kvalitetan tretmanski odnos s odgajateljem. Nadalje, važnost uloge odgajatelja i same ustanove poput doma ogleda se u mogućnosti pružanja podrške, nadzora, kontrole, brige, savjetovanja te specifičnog oblika stručne pomoći djeci i mladima s problemima u ponašanju (Žižak i sur., 1996., prema Gazilj, 2017.). Kada govorimo o mogućim povlasticama života u instituciji jest njihova mogućnost ostvarivanja dobre suradnje s ostalim sudionicima lokalne zajednice. Lokalna zajednica ima mogućnost doprinijeti djeci da se uključe i upoznaju ostale sudionike te steknu osjećaj pripadanja, kolegijalnosti, zajedništva i prihvaćenosti u društvu. To se posebice može ostvariti kroz brojne volonterske i sportske aktivnosti kroz koje se djeca i mladi na adekvatan način mogu integrirati u društvo (Gazilj, 2017.).

Također, sudionici ovog istraživanja su naveli i razne negativne aspekte života u ustanovi poput etikete domskog djeteta koja ih prati. Navedeno je u skladu s dosadašnjim

istraživanjima koji navode kako su djeca i mladi koji su izdvojeni iz vlastitih obitelji i smješteni u domove socijalne skrbi ili domove za odgoj, nerijetko stigmatizirani od strane lokalne zajednice (Gazilj, 2019.). Za razliku od djece i mladih smještenih u ustanovama, udomljeni adolescenti uglavnom govore o ranijem etiketiranju od strane vršnjaka, no većina se nakon smještaja u udomiteljsku obitelj osjeća dobro i prihvaćeno u društvu unatoč činjenici da su udomljeni (Žižak i sur., 2012.).

Analizirajući odgovore sudionika u istraživanju vezano uz smještaj u udomiteljsku obitelj isti percipiraju nedovoljno podrške i nedovoljno praćenje udomiteljske obitelji, neadekvatan odgojni stil udomitelja te ostale negativne aspekte života u udomiteljskoj obitelji poput života na selu te vlastitog agresivnog ponašanja.

Kada govorimo o praćenju udomiteljskih obitelji, rezultati ranijih istraživanja pokazali su kako u Hrvatskoj nedostaje kvalitetno organiziran sustav podrške udomiteljima od strane stručnih službi, kao i kvalitetnih edukacija (Čičak i Laklija, 2018.). Različiti autori ističu važnost omogućavanja dostupnosti raznih oblika podrške i pomoći udomiteljima poput treninga roditeljskih vještina, češćih posjeta stručnjaka uključenih u skrb o djetetu, dostupnost supervizije te grupa podrške (Chamberlain, 2003., prema Laklija, 2009.). Kada izostane pravovremena stručna podrška i pomoć dolazi do unutarnje podijeljenosti udomitelja i osjećaja krivnje, manje vrijednosti ili nesposobnosti (Laklija i sur., 2012.).

Kada govorimo o neadekvatnom odgojnom stilu udomitelja, neprimjerene odgojne metode predstavljaju rizik za dijete, kao i zanemarivanje djetetovih potreba te nesvrhovito korištenje djetetove opskrbnine (Čičak i Laklija, 2018.). Udomitelji nerijetko nisu spremni na dodatna odricanja i prilagodbu vlastitog roditeljskog stila, rituala i navika te ostalih obiteljskih vrijednosti, što u konačnici može dovesti do prekida udomiteljske skrbi (Timmer i sur., 2004., prema Laklija, 2009.).

Istraživanja su pokazala da mladi najčešće imaju uvid u neprihvatljivost vlastitog ponašanja, ali češće izostaje adekvatan uvid u posljedice koje to ponašanje može izazvati za njih i druge (Koller-Trbović i Žižak, 2006.). Naime, neprimjereno ponašanje djece nerijetko predstavlja izazov za udomitelje jer su problemi u ponašanju zahtjevne zbog nužnosti većeg angažmana udomitelja. Oni često puta nisu dovoljno dobro pripremljeni i educirani o problemima u ponašanju koje udomljeno dijete može iskazivati (Čičak, 2016.).

Također, sudionici ovog istraživanja smještaj u udomiteljsku obitelj percipiraju i kroz privržen odnos s udomiteljima te kroz ostale pozitivne aspekte poput manjeg broja

korisnika te veće samostalnosti. Kada govorimo o privrženosti, ono označava traženje prisnosti i dodira s nekom nama važnom osobom, a da bi djeca razvila siguran model privrženosti s nekom njima važnom odraslom osobom, bitno je da se ta osoba ne mijenja, da je osjetljiva na njegove potrebe te da je dostupna (Kregar, 2004.).

U odnosu udomitelja i udomljenog djeteta značajna su i ponašanja privrženosti koja imaju zadatak povećati međusobnu bliskost. Ona uvelike povećavaju vjerojatnost da se djetetu kvalitetnije pomogne te predstavljaju dodatnu sigurnost da će dijete razviti sigurnu podlogu za daljnji rast i razvoj, u obliku pouzdane osobe na čiju se ljubav i pažnju može osloniti i na koju može računati (Aldgate i Jones, 2004., prema Laklija, 2009.). Također, okolnosti organizacije smještaja u domovima socijalne skrbi i u udomiteljskoj obitelji djeci smještenoj u udomiteljskim obiteljima omogućava jednostavnije i prirodnije ostvarivanje odnosa privrženosti sa udomiteljima nego u domovima gdje se susreću s većim brojem odgajatelja (Kregar, 2004.). Nadalje, pokazalo se da su udomiteljske obitelji u kojima su mladi iskusili pozitivna iskustva te doživjeli osjećaj pripadnosti obitelji, imale snažan terapijski utjecaj na njih na način da su poruke pripadanja, prihvaćanja, ljubavi, važnosti i podrške koje su mladi dobili od svojih udomitelja, pomogle su im u zacjeljivanju emocionalnih rana te su u konačnici dovele do promjena u ponašanju (Griffin, 2004., prema Žižak i sur., 2012.).

Sudionici ovog istraživanja iskazali su i neke preporuke kako bi specijalizirano udomiteljstvo trebalo izgledati. Od navedenog ističu poželjne kompetencije udomitelja poput educiranosti i iskustva, poboljšanje kvalitete sustava udomiteljstva, neke poželjne osobine udomitelja, zatim da imaju uvažavajući obrazac ponašanja te da se trebaju znati prava i obveze djece u udomiteljskim obiteljima.

Ono što cilj sustava zaštite djece posebice treba biti usmjeren je sigurnost, kontinuitet u skrbi i dobrobit djece. U izvanobiteljskoj skrbi djeci je izrazito važno osigurati sigurnost i stabilnost smještaja (DCYF, 2005., prema Koler-Trbović i Žižak, 2006.).

Govoreći o specijaliziranom udomiteljstvu svrha istog je da udomitelji budu educirane, specijalizirane i pripremljene osobe te da posjeduju određena znanja, tehnike i metode kako reagirati u kriznim situacijama (Gazilj, 2017.). Važnost edukacije prepoznali su i stručnjaci koji rade u sustavu socijalne skrbi koji u istraživanju kojeg su provele Čičak i Laklija (2018.) pokazuju kako prepoznaju nepripremljenost sustava za potrebe i smještaj djece s problemima u ponašanju u udomiteljsku skrb, izostanak uključivanja stručnjaka iz područja PUP-a u razvijanje modela udomiteljstva djece s PUP-om te nedovoljno ulaganje u

educiranje stručnjaka. Stoga, kako bi se prevenirao prekid smještaja djece iz udomiteljskih obitelji važno je osigurati zakonske i kadrovske uvjete za kvalitetan proces edukacije i selekcije udomitelja, uparivanje djeteta i udomitelja, pravovremenog informiranja djeteta oko odlaska u udomiteljsku obitelj te udomitelja o karakteristikama djeteta koje će biti smješteno u njihovu obitelj. Također, važna je izrada kvalitetnog i obuhvatnog individualnog plana promjene kako bi se zaštitila djeca te kako bi se kvalitetno odgovorilo na potrebe udomljenog djeteta. Uz to, važno je uključiti djecu i udomitelje u proces praćenja i evaluiranja ishoda udomiteljstva kao i osiguravanja kontinuirane, pravovremene i kvalitetne podrške djetetu i udomiteljima (Petrović i Laklija, 2017.).

Ono što se pokazalo izrazito važnim za uspješnost udomiteljske skrbi je uključenost i osjećaj pripadnosti djece na smještaju udomiteljskoj obitelji. Uključivanje djece u svakodnevni život obitelji poput sudjelovanja u odlučivanju u svakodnevnim situacijama jača osjećaj pripadnosti i pozitivno djeluje i na djetetov osjećaj sigurnosti, a time i na uspješnost prilagodbe životu u udomiteljskoj obitelji (Žižak i sur., 2012.).

Prava i obveze udomitelja te korisnika udomiteljske skrbi definirane su Zakonom o udomiteljstvu. Među ostalim, navodi se kako korisnik usluge smještaja u udomiteljskoj obitelji ima pravo na informaciju o svim fazama postupka odlaska iz vlastite obitelji te iz drugih oblika smještaja, ako i pravo na pripremu na smještaj kod udomitelja. Također, ima pravo primati kontinuiranu pomoć i potporu udomitelja, djelatnika centra za socijalnu skrb i pružatelja usluga, kao i pravo na kontinuiranu skrb, prihvaćanje i poštovanje te potporu u razvijanju vlastitog identiteta i povjerenja u vlastitu vrijednost. Važno pravo korisnika je i pravo na poštovanje dostojanstva i sigurnosti te zaštitu od povreda, tjelesnog ili psihičkog nasilja i drugih oblika zlostavljanja i izrabljivanja. Uz to, obveza korisnika je poštivati pravila obiteljskog života u udomiteljskoj obitelji i pravila ponašanja prema udomitelju te ostalim korisnicima na smještaju (Zakon o udomiteljstvu, NN 90/11, 78/12.).

U budućim istraživanjima trebalo bi se dati priliku djeci i mladima s problemima u ponašanju koji su na smještaju u udomiteljskim obiteljima, a posebice onima koji su na smještaju kod specijaliziranih udomitelja da daju svoje viđenje udomiteljstva, alternativne skrbi te sustava socijalne skrbi općenito. Također, bilo bi značajno dobiti njihove preporuke i viđenje mogućnosti napretka i razvoja specijaliziranog udomiteljstva. Uz to, od iznimne važnosti bilo bi istražiti i perspektivu udomitelja kod kojih su na smještaju djeca i mladi s problemima u ponašanju, a posebice perspektivu specijaliziranih udomitelja.

5.1. Metodološka ograničenja

Ovo istraživanje ima i svoja metodološka ograničenja, a to su svakako relativno mali uzorak od devetnaest sudionika te bi stoga bilo poželjno u budućim istraživanjima proširiti uzorak s većim brojem djece i mladih s problemima u ponašanju smještenim u ustanovama socijalne skrbi i u udomiteljskim obiteljima. Obzirom da su u ovom istraživanju sudjelovali sudionici muškog spola, bilo bi vrijedno prikupiti podatke od strane djevojaka koje su smještene u ustanovama socijalne skrbi te od onih koje su smještene u udomiteljske obitelji. Uspoređivanjem rezultata sudionika muškog i ženskog spola dobili bismo širu lepezu informacija o tome što je specifično potrebnije za svaku od njih kako bi se život u ustanovama socijalne skrbi te u udomiteljskim obiteljima unaprijedio.

Kada govorimo o nedostacima vezanim uz metodu provođenja istraživanja, ograničenje provođenja fokusne grupe predstavlja dominantni sudionici koji u pravilu skreću pozornost na vlastito iskustvo, dok bi se neki od sudionika lakše otvorili ukoliko bi se istraživanje provelo putem polustrukturiranog intervjua. Za dominantnim sudionikom možda bi se ostali sudionici mogli povoditi ili bi im bilo neugodno iznositi osobne i intimne stavove pred drugim ljudima. Polustrukturiranim intervjuem sam proces prikupljanja podataka dopušta da svaki od sudionika bude u »centru pozornosti« za vrijeme trajanja razgovora što prenosi poruku sudionicima kako je svako njihovo iskustvo vrijedno, jedinstveno i jednako važno za istraživanje (Gillham, 2005.). Također, u ovom istraživanju provedene su tri fokusne grupe, što predstavlja nedovoljan broj kako bi rezultati istraživanja bili na visokoj razini relevantnosti. Kako bi se relevantnost istraživanja povećala broj fokusnih grupa trebao bi biti barem šest, na način da se iste održe u ustanovama na području Hrvatske gdje su također smještene djeca i mladi s problemima u ponašanju.

Također, bi bilo vrijedno prikupiti spoznaje o ovoj tematici iz longitudinalnih istraživanja jer odrasle osobe koje su prošle kroz iskustvo smještaja u specijaliziranim udomiteljskim obiteljima za djecu i mlade s problemima u ponašanju, svakako mogu biti važan i vrijedan izvor informacija o tome na koji način je ovoj ranjivoj populaciji moguće efikasno pomoći i olakšati im život u alternativnoj skrbi. Također, longitudinalno istraživanje bilo bi značajno provesti i s mladima smještenim u ustanovama socijalne skrbi te bi se moglo doći do spoznaja razlikuje li se njihovo mišljenje ovisno o godinama te o vremenu provedenom u ustanovi socijalne skrbi.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Zaključno, nakon provedenog istraživanja i analize podataka može se reći kako je ovo istraživanje iznimno važno za područje socijalne skrbi i socijalnog rada općenito jer su dobiveni odgovori na postavljena istraživačka pitanja te se ostvarila svrha istraživanja na način da su dobivene smjernice za unapređenje alternativnih oblika skrbi tj. razvijanje specijaliziranog udomiteljstva za djecu s problemima u ponašanju iz perspektive djece i mladih s PUP-om. U istraživanju je posebice poštovana korisnička perspektiva koja je od iznimne važnosti ukoliko se želi na sveobuhvatan način analizirati sustav socijalne skrbi kao i alternativne oblike skrbi i smještaja djece s problemima u ponašanju. Nadalje, obzirom na zakonske mogućnosti i predviđenost razvoja specijaliziranog udomiteljstva, ali i njegovu nedovoljnu razvijenost, ovo istraživanje donosi perspektivu onih za koje je navedeni koncept udomiteljstva i osmišljen te je iz tog razloga važno čuti same korisnike. Sudionici su se osvrnuli i na smještaj u ustanovama socijalne skrbi te je i u tom pogledu dragocjeno vidjeti usporedbu domova i udomiteljske skrbi. Osim toga, sudionici donose i svoja razmišljanja i preporuke za razvoj specijaliziranog udomiteljstva te kako bi navedeno trebalo izgledati iz njihove perspektive.

Specijalizirano udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj je još uvijek u povojima obzirom na to da navedeno treba uključivati posebno educirane i osposobljene udomitelje za djecu s problemima u ponašanju te s teškoćama u razvoju. Naime, statistike pokazuju kako je udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju najslabije razvijena kategorija udomiteljstva te se obzirom na navedeno može zaključiti kako su navedena djeca i mladi najčešće smještavani u ustanove socijalne skrbi. Novim Zakonom o udomiteljstvu donesena je i mogućnost profesionalizacije udomiteljstva, ali također navedeno nije zaživjelo u potpunosti. Ukoliko djeca i mladi s problemima u ponašanju nisu smještena u ustanove socijalne skrbi, bivaju smješteni u tradicionalna udomiteljstva, gdje udomitelji nisu dovoljno educirani te ne primaju podršku i pomoć sustava socijalne skrbi u intenzitetu u kojem im je potrebno, nerijetko dolazi do prekida udomiteljstva te se dijete smještava u ustanovu, a samim time ostavlja se mogućnost dodatne traumatizacije. Također, sustav gubi kvalitetne i motivirane udomitelje koji nisu kvalitetno osposobljeni nositi se s navedenim problemima djeteta i mlade osobe.

Stoga se u ovom istraživanju pažnja posvetila glasu djece, odnosno korisnika, koji zbog vlastitog iskustva prekida udomiteljske skrbi imaju moć samotumačenja onoga što su doživjeli i nitko drugi to ne može bolje napraviti od njih samih. Ono što je bilo važno

saznati od njih je što to oni smatraju da im je potrebno i što im je to važno kod udomiteljske skrbi. Također, iz njihovih iskustava dobili smo odgovore što to iz njihove perspektive treba prevenirati te kako ih zaštititi u cijelom procesu bivanja u sustavu socijalne skrbi, a posebice od neuspjeha u vidu prekida udomiteljskog smještaja.

Sudionici su doživljaj specijaliziranog udomiteljstva opisali na način da udomiteljsku obitelj vide kao zamjenu za biološku obitelj, kao način skrbi o djeci, oblik pomoći djetetu, ali i kao neizvjestan oblik smještaja te specijalizirano udomiteljstvo kao nepoznanicu. Istaknuli da im je potrebna briga i skrb udomitelja te međusoban privržen odnos. Naglasili su percipirane razlike udomiteljstva u odnosu na ustanovu kroz važnost osjećaja obitelji te bliskosti s udomiteljskom obitelji, na način da su nerijetko udomiteljsku obitelj opisivali kao zamjensku obitelj. Važnim navode i ravnopravnost s biološkom djecom udomitelja, imanje vlastitih obaveza u kućanstvu te otvorenu komunikaciju s članovima udomiteljske obitelji. Sudionici su prepoznali važnost pomoći i podrške sustava u vidu kontinuirane suradnje s psiholozima ili psihoterapeutima u radu na problemima u ponašanju, odnosno razlozima dolaska u udomiteljsku obitelj.

Kako bi se prevenirao mogući neuspjeh udomiteljskog smještaja, sudionici su naveli preporuke kako bi specijalizirano udomiteljstvo trebalo izgledati. Preporuke su kako je potrebno kontrolirati i spriječiti neadekvatno trošenje opskrbnine, korištenje neprimjerenih odgojnih metoda i popustljivog odgojnog stila od strane udomitelja. Naglašavaju neravnopravnost biološke i udomljene djece kao nešto što je potrebno prevenirati kako se udomljena djeca ne bi osjećala usamljeno i odbačeno. Način na koji vide mogućnost da ih se zaštiti navode češću kontrolu od strane stručnjaka te pomoć i podršku sustava.

Sudionici su vrlo otvoreno iskazali svoje ideje kako bi se kroz zakonsku regulativu mogla poboljšati i urediti udomiteljska skrb. Sami su prepoznali važnost educiranosti udomitelja. Ono što smatraju potrebnim regulirati je i probni rok te prethodno upoznavanje udomiteljske obitelji. Potrebno smatraju i da udomitelji budu mladi, odnosno da se potiču mladi ljudi za bavljenje udomiteljstvom. Smatraju da se zakonski treba jasno naglasiti nulta stopa tolerancije na nasilje. Važnim vide i suradnju s biološkom obitelji te kako bi bilo dobro zakonski urediti oblike suradnje, poput posjeta roditelja udomiteljskim obiteljima. Ono što su također istaknuli je važnost sudjelovanja, odnosno aktivne participacije kod smještaja i uvažavanja njihove perspektive na način da ih se uključi u planiranje oblika smještaja i da ih se pita za mišljenje prilikom smještaja.

Sve navedeno pokazuje da je u Hrvatskoj potrebno dalje sustavno raditi na unapređivanju i razvoju profesionalnog i specijaliziranog udomiteljstva za djecu i mlade s problemima u ponašanju. Praktična namjena ovog istraživanja bila je stjecanje uvida u doživljaj korisnika u domovima za odgoj djece i mladeži o usluzi udomiteljskog smještaja, a u svrhu definiranja potrebe i smjernica za razvijanjem specijaliziranog udomiteljstva za djecu s PUP-om. Nadalje, u daljnjem koraku podaci dobiveni ovim istraživanjem mogu poslužiti stručnjacima CZSS-a, ali i ustanova u procesu planiranja i razvoja udomiteljstva. Glavni doprinos istraživanja ogleda se u iskazivanju smjernica za unapređenje udomiteljstva tj. razvijanje specijaliziranog udomiteljstva za djecu s PUP-om, navodeći i prenoseći promišljanja djece i mladih s PUP-om (bivših, ali i potencijalnih korisnika specijaliziranog udomiteljstva).

Važno je stručni rad usmjeriti i na adekvatniju kontrolu udomiteljskih obitelji, na intenzivniji sustavni rad s biološkim roditeljima. Također, premalo se djeluje na preventivni način u sustavu socijalne skrbi, pa tako izostaje i tretmanski rad u školskom sustavu, obzirom da je socijalni rad u odgoju i obrazovanju vrlo rijedak u Republici Hrvatskoj. Ono što je bitno naglasiti je da društvo treba puno više ulagati u stručni kadar u centrima za socijalnu skrb, u edukaciju i rad s udomiteljima, ali i unaprijediti usluge u ustanovama socijalne skrbi, pa tako i u domovima za odgoj djece i mladeži. Isto je moguće postići kroz omogućavanje redovitih supervizija kako za stručnjake u sustavu socijalne skrbi, tako i za udomitelje. Uz to, trebalo bi se nakon dobivanja licence za bavljenje udomiteljstvom, udomiteljima omogućiti dostupnost grupa podrške i kontakt stručnjaka koje bi udomitelji mogli kontaktirati ukoliko bi imali teškoća, pitanja ili nedoumica. Također, edukacija udomitelja trebala bi biti konkretnija i usmjerena na poteškoće djeteta kojeg primaju na smještaj te prilikom edukacije prolaziti moguće situacije i događaje s kojima se udomitelji mogu potencijalno susresti. Nadalje, omogućavanje podrške vezane uz obrazovanje djeci koja dolaze u udomiteljske obitelji, poput dostupnih instrukcija, važno je radi stvaranja što sličnijih životnih šansi za odlučivanje za uključivanje djece iz skrbi u visokoškolsko obrazovanje.

Sve navedeno je nužno i potrebno kako bismo očuvali stručnjake od sagorijevanja, kako bismo zadržali i podržali kvalitetne udomitelje te u konačnici kako bismo život u ustanovama socijalne skrbi učinili što kvalitetnijim i naprednijim što je u interesu korisnika.

7. LITERATURA:

1. Ajduković, M., Sladović Franz, B., Kregar, K., Družić Ljubotina, O., Kletečki, M. (2004). *Mogućnost unapređenja skrbi za djecu izdvojenu iz obitelji*. Završno izvješće. Studijski centar socijalnog rada. Zagreb.
2. Bergström, M., & Höjman, L. (2016). Is multidimensional treatment foster care (MTFC) more effective than treatment as usual in a three-year follow-up? *Results from MTFC in Swedish setting*. *European Journal of Social Work*, 19(2), 219-235.
3. Blažeka Kokorić, S., Majdak, M., & Rumenović, T. (2011). Primjena odgojne drame u radu s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 19(1), 99-110.
4. Centar Sirius (2017). *Analiza sustava skrbi za djecu u zajednici i udomiteljstva za djecu - Analiza potreba za dodatnim osposobljavanjem pomoćnih odgajatelja, odgajatelja i udomitelja, s posebnim naglaskom na transverzalne vještine*. Završni izvještaj u sklopu projekta CareComp.
5. Čičak, I. (2016). *Izazovi udomiteljstva djece s poremećajima u ponašanju iz perspektive stručnjaka*. Diplomski rad. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
6. Čičak, I., & Laklija, M. (2018). Udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju iz perspektive stručnjaka. *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, 5(5), 27-54.
7. Gazilj, I. (2017). *Stavovi odgajatelja o mogućnostima institucionalne skrbi*. Diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju.
8. Gazilj, I. (2019). *Doživljaj institucionalnog tretmana u odgojnim domovima iz perspektive korisnika i stručnjaka*. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
9. Gillham, B. (2005). *Research Interviewing, The range of technique*. Berkshire: Open University Press.
10. Gorjanac, V., Gvozdić, K., & Lukić, S. (2017). Priručnik za udomiteljske obitelji za djecu: Ja nisam problem, ja sam dijete – kako pomoći? Centar za nestalu i zlostavljanu djecu, Osijek.
11. Hlad, B. (2017). *Perspektiva stručnjaka o razvoju tretmanskog udomiteljstva u Republici Hrvatskoj*. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
12. Ivković, Đ., & Žižak, A. (2010). Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj: analiza stanja i prijedlog smjernica. *Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku*.

13. Koller Trbović, N., & Žižak, A. (2006). Samoiskaz djece i mladih s rizikom u obitelji i/ili ponašanju o doživljaju društvenih intervencija. *Ljetopis socijalnog rada*, 13(2), 231-270.
14. Koller Trbović, N., Nikolić, B., & Dugandžić, V. (2009). Procjena čimbenika rizika kod djece i mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju u različitim intervencijama sustava: socio-ekološki model. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45(2), 37-54.
15. Koller-Trbović, N., Žižak, A., & Jeđud Borić, I. (2011). Standardi za terminologiju, definiciju, kriterije i način praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Povjerenstvo za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih Vlade Republike Hrvatske. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Zagreb.*
16. Kregar, K. (2004). Socijalna podrška djece smještene u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima u Republici Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 11(2), 229-248.
17. Laklija, M. (2009). Izazovi udomiteljstva djece s emocionalnim poteškoćama i poremećajima u ponašanju u Republici Hrvatskoj. *Kriminologija i socijalna integracija*, 17(2), 1-138.
18. Laklija, M., Vukelić, N., & Milić Babić, M. (2012). Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju - iskustva udomitelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48(2), 109-123.
19. Laklija, M., & Sladović Franz, B. (2013). Individualni plan skrbi za dijete u udomiteljskoj obitelji.
20. Lambaša, L., & Matijević, M. (2009). Zaštita djece smještene u institucijama. Konvencija o pravima djece, Zbornik radova. Zagreb: Udruga Pravnika, 131-155.
21. Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
22. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018). Plan deinstitutionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018.-2020. godina.
23. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2021). *Djelokrug aktivnosti za zaštitu djeve u domovima za djecu* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici: <https://mdomsp.gov.hr/djelokrug-aktivnosti/zastita-djece/domovi-za-djecu/251>.
24. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). *Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2019. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku:

- <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>
25. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018). *Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2018. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf>
26. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2017). *Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2017. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2017-godinu/4505>.
27. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2016). *Godišnje statističko izvješće o korisnicima i primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2016. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2016-godinu/2290>.
28. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2015). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2015. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2015-godinu/2291>.
29. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2014). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2014. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2014-godinu/2292>.
30. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2013). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2013. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2103-godinu/2325>.

31. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2012). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2012. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2012-godinu/2326>.
32. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2011). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2011. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mdomsp.gov.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2011-godinu/2331>.
33. Petrović, L., & Laklija, M. (2017). Kretanje broja djece na smještaju u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi-kako protječe proces deinstitucionalizacije. U S. Popović & J. Zloković (ur.), *Djeca i mladi u alternativnoj skrbi: zaštita prava na zdravlje*. (str. 10-27). Rijeka: Filozofski fakultet.
34. Sabolić, T., & Vejmelka, L. (2015). Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka. *Holon*, 5(1), 6-42.
35. Tokić, A., & Rajhvajn Bulat, L. (2010). Prikaz skupa-II. hrvatski kongres primijenjene psihologije:» Zaštita zdravlja djece i mladih«. *Ljetopis socijalnog rada*, 17(1), 149-154.
36. Tripp De Robertis, M., & Litrownik, A. J. (2004). The Experience of Foster Care: Relationship between Foster Parent Disciplinary Approaches and Aggression in a Sample of Young Foster Children. *Child Maltreatment*, 9(1), 92-102.
37. Vejmelka, L. (2012). Okolinske i osobne odrednice nasilja među djecom u dječjim domovima, doktorska disertacija, Zagreb, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
38. Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 99/15, 5/16, 16/17,130/17, 98/19, 64/20, 138/20.
39. Zakon o udomiteljstvu, Narodne novine, br. 90/2011, 78/2012, 115/2019.
40. Žižak, A., Koller-Trbović, N., Jeđud Borić, I., Maurović, I., Mirosavljević, A. & Ratkajec Gašević, G. (2012). Što nam djeca govore o udomiteljstvu- Istraživanje dječje perspektive udomiteljstva u Hrvatskoj s preporukama za unapređenje, Zagreb: UNICEF.
41. Žižak, A., Koller-Trbović, N. (1999). *Odgoj i tretman u institucijama socijalne skrbi. Deskriptivna studija*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

8. PRILOZI

PRILOG BROJ 1: PRISTANAK RODITELJA/SKRBNIKA NA SUDJELOVANJE DJETETA U ISTRAŽIVANJU

Molim Vas da dopustite da Vaše dijete sudjeluje u istraživanju kojeg provodi Liana Miloš, mag.soc.rada za potrebe izrade specijalističkog rada u sklopu Poslijediplomskog specijalističkog studija iz Psihosocijalnog pristupa u socijalnom radu na Pravnom fakultetu u Zagrebu na temu „Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva – perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju“. Svrha istraživanja bio bi davanje smjernica za unapređenje alternativnih oblika skrbi tj. razvijanje specijaliziranog udomiteljstva za djecu s problemima u ponašanju, navodeći i prenoseći promišljanja djece i mladih s PUP-om.

Ako pristanete da Vaše dijete sudjeluje u istraživanju, zamolit će ga se da razgovara o tome kako vidi alternativnu skrb za djecu i mlade, točnije kakva je njegova percepcija o specijaliziranom udomiteljstvu, kakva ima iskustva i koje promjene predlaže. Razgovor će trajati oko 45 minuta. Očekujem da će ovo istraživanje unaprijediti alternativnu skrb za djecu i mlade s problemima u ponašanju. Za dijete pozitivno iskustvo može biti to da će moći izraziti svoje mišljenje o vlastitom iskustvu.

Svaka informacija dobivena tijekom istraživanja koja se može povezati s Vašim djetetom je povjerljiva i čuvat će se s najvećom pažnjom. Iznimno, ukoliko se tijekom istraživanja dozna informaciju o kršenju prava Vašeg djeteta, istu sam dužna prijaviti.

Molim Vas za dopuštenje da diktafonom/mobitelom snimam razgovor s djetetom. Vaše i njegovo pravo je odbiti snimanje ako želite. Snimka mi je potrebna kako bi kasnije mogla kvalitetnije i informiranije prenijeti iskustvo onako kako ga je dijete opisalo tijekom intervjua. Snimka razgovora bit će pohranjena i označena samo šifrom. Pristup tom materijalu imat ću samo ja kao glavni istraživač.

Ako odlučite da Vaše dijete može sudjelovati u istraživanju, ono može slobodno, tijekom intervjua bez ikakvih posljedica odustati od sudjelovanja u bilo kojem trenutku. Ako dijete ne želi, neće trebati odgovoriti na pojedino pitanje.

Ako imate kakvih pitanja u vezi s istraživanjem, slobodno kontaktirajte istraživačicu Lianu Miloš na broj telefona: 023/234-832.

Svojim potpisom potvrđujete da ste razumijeli informacije i da ste suglasni da vaše dijete sudjeluje u ovom istraživanju.

Ovaj formular se potpisuje u dva primjerka: jedan za vas i jedan za intervjuera koji će razgovarati s djecom.

(potpis roditelja)

(datum)

PRISTANAK DJETETA NA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU

Molim te da sudjeluješ u istraživanju kojeg provodim. za potrebe izrade specijalističkog rada na temu „Doživljaj specijaliziranog udomiteljstva – perspektiva djece i mladih s problemima u ponašanju“. Očekujem da će ovo istraživanje unaprijediti alternativnu skrb za djecu i mlade s problemima u ponašanju. Ja sam Liana Miloš, mag.soc.rada.

Razgovarat ćemo o tome kako ti vidiš alternativnu skrb za djecu i mlade, točnije kakva su tvoja razmišljanja o specijaliziranom udomiteljstvu, kakva imaš iskustva i koje promjene predlažeš. Razgovor će trajati oko 45 minuta.

Svaka informacija dobivena tijekom istraživanja koja se može povezati s tobom je povjerljiva i čuvat ću je s najvećom pažnjom, osim informacija o kršenju tvojih prava koju sam dužna prijaviti po službenoj dužnosti. Nitko osim mene sadržaj našeg razgovora neće moći povezati s tobom.

Molim te za dopuštenje da diktafonom/mobitelom snimam naš razgovor. Tvoje je pravo odbiti snimanje ako želite. Snimka mi je potrebna kako bi kasnije mogla kvalitetnije i s najvećom pažnjom uzeti u obzir ono čemu ćemo razgovarati. Snimka razgovora bit će označena samo šifrom. Pristup tom materijalu imat ću samo ja kao istraživač.

Ako odlučiš sudjelovati u istraživanju, možeš slobodno, tijekom intervjua bez ikakvih posljedica odustati od sudjelovanja u bilo kojem trenutku, ili ne odgovoriti na neko od pitanja.

Ako nakon intervjua budeš imao/la potrebu s nekim dodatno razgovarati, slobodno se javi stručnom djelatniku ustanove.

Svojim potpisom potvrđuješ da si razumio ranije navedene informacije i da si suglasan sudjelovati u ovom istraživanju.

Ja kao intervjuer svojim potpisom garantiram privatnost i povjerljivost razgovora.

Ovaj formular se potpisuje u dva primjerka: jedan za tebe i jedan za mene kao intervjuera koji će razgovarati s tobom..

(potpis djeteta)

(datum)

(potpis intervjuera)

(datum)

PRILOG BROJ 2: UPITNIK – SOCIODEMOGRAFSKA OBILJEŽJA

Poštovani/a,

ispred tebe se nalazi upitnik namijenjen prikupljanju osnovnih podataka o sudionicima ovog istraživanja istraživanju. Upitnik je anoniman, a povjerljivost tvojih podataka, bit će osigurana na način da se svi prikupljeni podaci prikazati za sve sudionike istraživanja grupno, a ne pojedinačno.

Molimo te da odgovoriš na sljedeća pitanja:

1. Koliko imaš godina života? _____
2. Kojeg ste spola? M Ž
3. U koji razred ideš? _____
4. Koliko si dugo na smještaju u ovom domu? _____
5. S koliko godina si prvi puta smješten/na izvan vlastite obitelji? _____
6. U koliko si ustanova do sada bio smješten/na (navedi broj)? _____
7. Jesi li ikad bio pitan/na želiš li biti smješten/na u udomiteljskoj obitelji? DA NE
8. Imaš li iskustvo smještaja u udomiteljskoj obitelji? DA NE

Popunjavaju oni koji imaju iskustvo smještaja u udomiteljskoj obitelji.

9. U koliko si udomiteljskih obitelji bio/la na smještaju (navedi broj)? _____
10. Koliko si dugo bio/la na smještaju u zadnjoj udomiteljskoj obitelji? _____

PRILOG BROJ 3: PITANJA ZA FOKUS GRUPE

Istraživačko pitanje 1. Kako mladi s PUP-om na smještaju u domu za odgoj doživljavaju udomiteljstvo?

1. Što znate o udomiteljstvu/specijaliziranom udomiteljstvu?
2. Odakle vam saznanja o udomiteljstvu/specijaliziranom udomiteljstvu?
3. Kako biste vi opisali specijalizirano udomiteljstvo?
4. Kako percipirate potrebu za takvim oblikom skrbi za djecu/mlade s PUP-om?

Istraživačko pitanje 2. Koje su percipirane razlike u usluzi smještaja u ustanovi i udomiteljskim obiteljima?

1. Uspoređujući život u domu i udomiteljskim obiteljima gdje vidite razliku između tih oblika skrbi? U kojim područjima života? Objasnite!
2. Što su po vama prednosti, a što nedostaci smještaja u ustanovi/domu za odgoj za djecu/mlade (s PUP-om)?
3. Što su po vama prednosti, a što nedostaci udomiteljstva kao oblika skrbi za djecu/mlade (s PUP-om)?
4. Obzirom na potrebe djece s Pup-om, koje usluge bi trebale biti osigurana djetetu/mladoj osobi, a koje udomitelju tijekom smještaja u udomiteljskoj obitelji?
5. Kako doživljavate ulogu odgajatelja, a kako doživljavate/zamišljate ulogu udomitelja? Koja je razlika u njihovim ulogama?

Istraživačko pitanje 3. Kako bi udomiteljstvo trebalo biti uređeno iz perspektive mladih s PUP-om?

1. Kakvi bi udomitelji koji udomljavaju djecu po vama trebali biti? Koja obilježja, znanja, vještine bi trebali imati? Kakva su Vaša očekivanja od udomitelja?
2. Koja bi prava djeca/mlade osobe s PUP-om trebala imati u udomiteljskoj obitelji? A koje obveze?
3. Kakva bi trebala biti uloga djeteta/mlade osobe pri planiranju usluga smještaja?
4. Kakva bi trebala biti uloga djeteta po smještaju u obitelj udomitelja?
5. Kako zamišljate odnos udomitelja i biološke obitelji? Kakav bi on trebao biti?
6. O čemu bi sve stručnjaci trebali voditi računa pri smještavanju djece/mladih s PUP-om u udomiteljske obitelji?
7. Koji su vaši prijedlozi za unapređenje udomiteljstva za djecu/mlade s PUP-om?